چیرۆک\ لە دەروەی مەکدەنا – د.ز.س دەستی کوێ دە ساییەکەم دەگرن.. دیدار مەسیفی

(چیرۆکێک تراپک و هێکەوتەکانی ڕاستین، لە نشێو و جێکەوتەکانی ناڕاستین)

کوێ دە ساییەکەم مینا هەر منداڵێکی سەردەم ساندویچێکی ماکدەناڵدز لە نێو دەستی هەڵدەگرێت و پێدەکەنێت. بۆ دیمەنێ دەم تەنگ دەبێت و بۆ خەم دەچم: کوێکێت هەڵخەڵتاوە یان زمانی بۆ چێژکی وەها ناجۆر دەستەم و ڕاهێنراوە، بۆ ویستی خۆی نییە کە ئەم ساندویچە پێشتر بەستووەی مەکدەناڵدزی لە خێشترین خواردنی دەستی دایکی بە لاوە بچێژتر بێت. دونیای ووە لە نشێو و جێکەوتەکانی ناڕاستی وەهایە! هەر منداڵی بەستەزمانی بە دەستەوە گیرەدە نییە، بەڵکە مرۆی گەورە و زمان درێژیش ناتوانێت بە سانایی لەی هەڵبێت و خۆی بدزێتەوە!
مرۆ کە دەگەڕێتەوە ماڵەوە بارکی لەوی سەروویش ووە لە نزمی و داکشاوتر دەبینێت، لەو کاتەی منداڵێکەی هەتا درەنگانی شەو لە تەوەگلانی لە نێو یارییە ئەلیکترۆنییەکانی کۆگەی کوشتار ناخەوێت و کاوێژ بە تیپە ئینگلیزییەکان دەکات و کەچی ئامادە نییە یەک وشە بە زمانی دایکی بهێنێتە سەر زاری. ئەرێ، منداڵەکە لە نێو ئەو یارییە بە ئەنجام و کۆتاییانە، دەتوانێت دەیان دەمامک و باڵی ساختەی هەبێت. کەچی لە بەری کات کوشتن و ڕەنیشتن بە دیار شاشەکانەوە، ئەو نیازی نییە وێنەی یەک تیپ لە کتێبی ئەلفوبێی باڵدار لە نێو چاوانی هەڵبگرێت و کەمێک خۆی بە فڕبوونی زمانی شیرینی دایک خڕیک بکات و باڵی پێوە بگرێت.
لەو بارە دژوارەدا مرۆی پڕاوێزخراو و ناوڵێنراو بەکەنەخواز لە نێو نیگای ئەم جۆرە چاوانەی شەوان هەتا گزنگی بەیان بە دیار شاشەی ئایفۆن کراوەن و پڕوویان خاو نابێتەوە، ناچارە خۆن بە ڕەژگارەکانی گۆرین ببینێت یان بیر لە چوون بۆ کتێبخانە بکاتەوە.
شارەکەم کتێبخانەیەکی هەندە مەزنی لێیە کە شەوی ئەندازەیی و هەڵکەوتە لە کوالیسەمکەی شاری ڕەما دەچێت، یان لە دوورەوە و لە نێو باخانە هەور بە و شووشەییەکاندا کەکەکی لوولەکی چەکەتیش دیارە. من ساڵانێکی درێژ لە نێو ئەم کەکە گەورەیەدا کاتم زیندوو

کردەتەوە و چەژم لە خوێندنەوەی کتێبان بینیوە. لە، سەر لە سپێدەیەک لە دوای دابڕانێکی درێژ لەگەڵ خوێنکی سێیردا وەئاگا هاتم کە تێیدا کتێبخانەکە هێندەی هێلکە شێتانەکەیەک بچووک ببووەوە.
ئەژی شەمەو زوو هاتووە! لە دوای خواردنی نانی بەیانی دەستی کوێ دە ساڵییەکەم گرت و بەرەو کتێبخانەکە بە ڕێ کەوتین. من پتر لە شەش ساڵ بوو ئەوەم نەبینیبوو و لە دڵەوە لە خودا دەپاڕامەوە کە گەلەکەمەی باخانەکان کەکە قاوەییەکەیان هێنابێتەوە. بە سواری باس و شەمەندەفەری خەرای ئاسمان چل خولەکی درێژی دەخایاند هەتا دەگەیشتین بە کتێبخانەکە یان بە دەرئەنجامی شیرینی و درەکوتنەوەی خوێنکەم. کوێکەم هەر زوو و لە یەکەم هەنگاومان بە دەروەی ماڵ بێنی چوونە مەکدەناودزی لەم وەرگرتبوو و منیش لەبەرانبەردا داوایەکی گەلەک سادەی نەو دڵی خەمم بەسەریدا سەپاند بوو کە وەکەا پتر لە دە خولەک لە هەر یەکەک لە شەش نهەمە پێ لە کتێبەکانی کتێبخانەکە بمنینەوە.
هەردووکمان بە دوو هیوای جوداوە لە نەو شەمەندەفەرە زەر خەرایەکەدا دانیشتبووین، لەو کاتەی کوێکەم لە پێ دەستی بە باخانەیەکی لای باشوور درێژ کرد و گوتی: من پێشتر لەو شوێندا نوستووم! ئەوە بە من پێشهاتەکی گەلەک لە پێ و سێیر بوو و سەرباری ئەوەی کوێکەم ڕاستی دەگوت و هەرگیز لەوەدا بە گەردەکیش هێ نەبوو.
لە، کەنگە؟ لەو کاتەی ئەو تەنە تەمەنی یەک ساڵ بوو!
بێ، شەوەک لە ماڵی هاوێیەکمدا مابوونەوە کە پێشتر ماڵیان لە هەمان ئەو باخانەیەدا بوو کوێکەم پەنجەی بە دریژ کردبوو. هاوێیەکەم دەنگەکی گەلەک خێشی هەبوو، لە دەتگوت لە تەمەنیدا کتێبەکی نەخوێندبووەوە .چونکە هەر کە دانیشتن لە پێش هاوسەرەکەی و بە دڵی من و گەرمکردنی مەواندارییەکە لە پێ ئاخاوتنەکی سێیری بە زاردا هات کە هەتا هەنووکە لە گومدا دەزرنگێتەوە و بە هەیەوە بیری دەروون پاکی ئەو هاوڕێ ئازیزەم دەکەم.
هاوێیەکەم گوتی: دڕێن شاعیرەکی زەر باشی تورک پێیدا بووە و ناوی ئومیێ!
لەو شەوەدا بەرسقم بە ئاخاوتنە ناڕاستەکەی هاوێیەکەم لە زەینمدا بە بە هیچ شەکەتییەک ئامادەبوو، لە خەم لەوە بوارد شتەک بهەنمە سەر زار کە هەم گەمی زانیاری هاوڕێکەمی پێ بشڕقێت و هەمیش تیر لە ئارامی شەوەکە بگرێت.
کەچی لە بەردەم ئاخاوتنی کوێکەم لە نەو شەمەندەفەرەکەدا بە جۆرێک دڵش دامابووم و هیچ ڕاقە و لێکدانەوەیەکم بە زاردا

نەدەهات. بە تایبەت لەو کاتەی نە ساڵ بەسەر شەوی ئەم مەواندارییە تێپەڕیبوو و، منیش زۆر مکۆر بووم لەسەر ئەوەی کۆکەم لەو ماوە درێژدا هەرگیز بە هیچکۆتیش بە نزیکی باخانکەدا نەچووبوو. چل خولەکێکی نەو شەمەندەفەر لە نەو بیرکردنەوە لە ئاخاوتنی کۆکەم هێندەی چل کاتژمێر درێژ بوویەوە. دواجار گەیشتین لە دوورەوە هێناسەیەکی پە لە شادمانیم هەڵمژی کە کتێبخانەکە یان کەکە چوکەتکەم لە شوێنەکەی خۆیدا بینییەوە.
ساڵانێکی زوو لەو کاتانەی بە بەردەوامی هێگەی ئەم کتێبخانەیەم دەپشکنی، لەوانەیە شتەکەم دەربارەی شەوە لووڵپچە شاراوەی کتێبخانەکە هەست پە کردبێت. لە، ئەم جارە شیمانەیە تەنە دروست بوو ئەگەر لەسەر پەڵەهەورەکەوە سێیری کتێبخانەکە بکەیت یان لەو هێژگاری فەینی دەنە بەبزەییەکاندا بژیت؟ نەوەک هازی نەو خوێنەکەم و بچووک بوونەوەی کتێبخانەکە هێندەی هێلکە شێتانەکەیەک وەها نەبێت هەرگیز نەدەبیندرا.
من و کۆکەم هەشتا لە کتێبخانەکە دەرنەچووبووین کە پێشبینیی خوێنەکەم وەک ئەنجامێکی دیکەی دەگمەن و باوەڕپێنەکراو خەریک بوو وەک هێلکەی سپی کراو دەخرایە نەو مستم. بەیە دوای چەند خولەکێکی تر کە بە شۆوەیەکی خەنەویستانە ملی کتێبی نووسەرێکی کەتەلانیم لە نەو ژمارەیەکی زۆر لە کتێباندا هاکەشا و شەوازی نووسینەکە وەک خوێنەکی موگناتیستیی بە دووی خۆیدا پێلکێشیکردم و وەهای لە کردم هەتا گشت بەرهەمەکانی ئەم نووسەرە نەخوێنمەوە، نەوەستم. دەتگوت تەنە بە ئەوە بووە هەتا هازەک هەبێنم و بزانم چۆن لە دوای خوێندنەوەی گشت هەمانکانی ئەم نووسەرە شەوەی (حەلەزۆن) هێلکەشێتانەکە وەک کەدێکی سەیر و جێگیر و نەگۆ بە وەسفی کتێبخانەیەکی ئەفسووناوی لە شاری بەرشەلانە بەکار هاتووە.
بە هاگرتنی دەی کۆکەم سەرەتا لە نهەمی یەکەمی نەو کتێبخانەکە و لە بەشی منداڵان ماینەوە. من لەوە دەست بەرداری کات بووم چونکە نەمدەویست کۆکەم بە گەردکیش دەی بەنجەت و لە پە لە نەو کەکە شیرینەکەدا وە دەرم بنێت. لە، هەشتا شەش خولەک تێنەپەڕیبوو کە ئەو خەزگە سەرەتاییەم درزی تێکەوت و دەستی کۆکەمی لەسەر سکی بینییەوە.
_ بابە، برسیمە! کەنگە دەچینە مکدەنادز!

- کۆم، با کەمێکی دیکە لەرە بمێنینەوە!

_ نا!

من بە ناچاری گوڵایەڵی داخوازییە لە پێکەی کۆکەم بووم!

دواتر بە پاڵانەوە لەی بوارەکم دروستکرد لە بری چوونم بۆ نەو کتێبە ئینگلیزییەکان کە هەر شەش نهەمی کتێبخانەکە شەوە کەکە چوکەتەکەیان جێنجاڵ و شیرینتر کردبوو، چەند خولەکێک لە بەشی زمانەکانی جیهان بمێنینەوە.
مخابن، بەشی زمانی کوردی تەدا نەبووا! ئەگەر کتێبکیش بە زمانی کوردی هەبووایە، کارمەندەکە لە بری چوون بۆ بەشەکانی زمانی چینی و کۆریای و ژاپۆنی، زوو کتێبەکە لە نەو کتێبە عەرەبی یان فارسییەکاندا دەشاردەوە. من لە بەشی عەرەبی وەستابووم و نیگای چاوەکانم لە گۆڕان بە دوای کتێبکی وەهادا شەکەت و ماندوو بوون. بەیە کەمتر لە خولەکێکم پە چوو لەو کاتەی کوێکەم پەتی پانتۆڵەکەمی وەک ئاوەی یاڵی ئاسپێک بێت و ڕایبکەشێت، بۆ شوێنکی خانەویستانە زوو ملی دوو کتێبم ڕاکێشا.
(عشیق المترجم) عەشیقی وەرگێڕ – جان دوست
(مدینە بخار) شاری هەڵەم – کارلوس رویز زافون
هەڵبژادنی ئەم دوو کتێبە دوو هۆکەوتی سەیری بۆ دوای خۆیدا هێنا کە مینا ئاخاڤتنەکەی کوێکەم لە نەو شەماندفەرە خرایەکەدا، هەنووکە هیچ لێکدانەوە و ڕاڤەیەکم بۆیان بەردەست نییە. من جان دەستم لە نزیکەوە نەدەناسی، لە دەمزانی وەک دەستکی گیانی و لە هەر کەسک چاتر شیا بوو بەرەو هەواری ئەحمەدی خانی و نەو تەمومژکەی هەژە ناخۆشکەی لە سەدارەدانی پشەوا – م بەرێت. لە، کالەس رویز زافۆن ناوەک بوو لە نەو سەبەری با.
من گەڕەکم بوو بەر لەوەی کوێکەم بە ساندویچکی مەکدەناڵدز ژەمە تەندروستەی تەشتی سەر لە سپەدەی ئەو هەژە وەران بکات و بیکات بە ئەمریکایی، کەمک پیادەبیم خستە بەردەمی و گوتم:
_ کوەم، بەر لە مەکدەناڵدز بەرەو شاری چینییەکان دەچین و سیم کارتکی تەلەفۆن بە خوشکت دەکەین!
شاری چینی مەگەیکی بازرگانییە کە لەم سەردەمەدا لە سەر دەی زەرینەی شارەکانی دونیا شین بووە و جگەی بە خەی بە سەدەکانی داهاتوو کردەتەوە. لە مەکی نەو شارە چینییە گچکە و بازوو بە هەزەکە چووینە ژوورە و پێکەرەکەی سن یات سن بە چەندین جاری هووی مردوویەوە لە پشوازیدا وەستابوو. کەچی، کوێکەم زەر زرنگ بوو زوو لە هووخسارەی پێکەرەکەدا بە جگەیی و نەبوونی مەکدەناڵدزی لە نەو مەکەدا خوێندەوە.

دوای چەند خولەک زوو کەپرەکەیەکی تەلەفۆن فرێشتنمان دەزیەوە و من زوو داوای سیم کارتێکی تەلەفۆنم کرد. بە دەستەکم دەستی کوڕەکەم گرتبوو و بە دەستەکەی دیکەیشم دوو کتێبەکە. من بە درێژایی ڕێگای دوای دەرچوونم لە کتێبخانە شارەکەکە، ڕووی پشتەوەی کتێبەکانم لە لای لەشم کردبوو و خوازیار نەبووم کەس بزانێت چی دەخوێنمەوە.
دەستی کوڕەکەم بەردا هەتا سیم کارتەکە لە گێنجە جوان و سەر و سمێڵ و ڕیش زەر ڕەشەکە وەربگرم کە بە سەرسوڕمانێکی زەردەوە وشەی (عشیق) م لە سەر باسکی چەپی خوێندەوە کە بە ڕێنووسێکی تەر و پڕ لەوەدا کوترا بوو. ڕێژەکی سەیری پڕ لە وزە بوو و پیاسە کردن لەگەڵ کوڕە دە ساڵیەکەم هەر لە دەستپێکدا بە سەیری دەستی پێکردبوو.
بە ئاوەی پتر لە دونیای گچکە و جوانەکەی کوڕەکەم دانەبڕم، نەمویست لە گێنجەکە بپرسم کە خێڵکی کوێیە؟ یان نهێنی نووسینی وشەی (عشیق) لەبپرسم بزانم کە لەسەر باسکی چەپی کوترابوو. من بە جاری دووەم لە بەرگی کتێبەکەی جان دەست (عەشیقی وەرگێڕ)م ڕوانی و لە بەرانبەر ڕێکەوتە سەیرەکەدا گەلێک شڕۆژام و بە خەمم گوت:
_ هەر لە کەناری مانای (عشیق) بمێنەرەوە و مەچە بنج و بنەوانی ئەم وشەیە سەرکەشە!
بەیە لە سەروبەندی وەرگرتنی سیم کارتەکە خەم لە هەر جۆرە پرسیار کردنێک لە گێنجەکە بوارد! چونکە من لە ناخەوە و لە دەرەوە زمان لاە و مات وەستا بووم و نەمدەزانی چۆن ڕاڤە بە هەڵبژاردنی خانەویستانەم بە ڕەمانەکەی جان دەست بکەم و پەیوەستی بکەم بەو ساتەوەختەی تێدا بووم.
ئیدی بە کەشکردنێکی دیکەوە بە پەتی پانتۆڵەکەم، بڵاز و دوای داخوازی دەی کوڕەکەم کەوتمەوە و لە مێزەکە دەرچووین.
دەتگوت شەقام و جادەکانی شار هەرچی مەکدەناڵدز هەبوو هەمیانلووشیبوو! من و کوڕەکەم بە ماوەیەکی درێژ بە پیادەیی جادە و شەقامەکانمان دەبڕی و چاومان کردبوو بە هەشت چاو. لە دوای نزیکەی بیست خولەک ڕێکردن، سەرباری ئاوەی من شارەزای کون و کەلەبەری شارەکە بووم مەکدەناڵدزەکمان نەدەزیەوە! لە بڕی ئاوە دەتگوت وزەی شاراوەی کات لە ناشوێندا وەها بە ژێردی پەیوەستی کردبووم بە ناونیشانی ئەو دوو کتێبەی لە خۆا و بە بێ هیچ پلان و بەرنامەیەک بە خوێندنەوە لە کتێبخانەکەدا دەستم بەیان بردبوو. خەیشم نەمزانی چۆن پەیکانمان ئەمەیان بڕەو

پارچەیەکی دیکەی شار بردبوو کە پێی دەڵێن Gas Town کە هەمیشە پڕە لە گەیدەی بیانی. لە ئاوەی لێی نادزرێتەوە، مەکدەناڵدز!
لە شاری هەڵەم – (مدینە بخار) و هەمان ناوی دوا کتێبی زافۆن، دەش دامابووم و نەمزانی چۆن وەڵامی کووکەم بدەمەوە.
کەمێک بێ دیار کاتژمێرە هەمیەکە وەستاین! هەتا لە سەرە کاتژمێرەکەی زوو دا دەهات، کاتژمێرەکە دەست بە فیکە لێدان بکات و ئاوازەکەی کەمێک شادمانی بخاتە نێو دڵی کووکەم و هاواری گەدەی لە بیر بچێتەوە.
وادەی گشتە سەیرەکەی خەم و کووکەم بە نێو دڵی شاردا هەشتا خەی نەدابوو لە دوازدەی نیوەڕۆ. من لە ترسی پشهات و هەڵکەوتی تر، هەنگاوەکانم خێراتر کرد، هەتا ماکدەناڵدزێک لە ژێر باڵەخانەیەکی شووشەییدا لە پێ بە مانی دەرکەوت و مینا بووکەڵەیەک دەستەمۆی نێو نیگای چاوە جوان و تیژەکانی کووکەم بوو. ئێو یەکسەر وەک ئاوەی چووبێتە دونیای هەزار شێو و یەکشەوەوە، پاڵەوانێک بێت لە بەردەم دەرگەی ئشکەوتی سم سم وەستا بێت، بڵاز گوێی کتێبێکی نێو دەستمی هاکشا دەتگوت تەپەی شتەکیان لە دەکاتەوە، هاواری کرد: بابە، مەکدەناڵدز!
بەر لەوەی ئەم کوڕە جوانەم لە دایک ببێت و ڕۆژگارەکانم بە هەبوونی وزە بەخشی ڕووناک بکاتەوە، ئێوارەیەک لە شەقامێکی جەنجاڵی شاری هەولێر پیاسەم دەکرد و پیاوێک هەڵتوک بەرانبەرم دەهات و لە شەوەی جلوبەرگ و قژی لوولی دیار بوو هونەرمەندێکی نیگارکێش. ئێو لە خەڵا و بە بزەیەکی نیگەران و شەرمن منی وەستاند و گوتی: بڕا، تۆ شێوەت زۆر لە نووسەرێکی پڕاوزخراو دەچێت کە یەک تاکە ڕەمانی هەیە بە ناوی (ئیلشا).
_ من، نووسەر نیم. بەڵام پەم خۆشە ببم بە نیگارکێش!
- پێککەوا! دەڵێت هەر لە دەستپێکەوە من و تۆ بە یەکدی ناگەیین. چونکە من نیگارکێشم و پەم خۆشە ببم بە نووسەر!
نیگارکێشە قژ لوولەکە ناوی سەردار سنجاوی بوو و گوتی کە ئێو لە داخی ڕەمانێکی ئاست نزم و پە لە هەڵەی زمانەوانی بە ناوی (ئیلشا) چەند ساڵێکە حەزێکی وەها لە نێو دڵی شین بووە. بۆیە بۆیەی داوە کە ئاگەر ڕەمانێک لە سفریشەوە نەنووسێت، بە دوای نووسەری ڕەمانی (ئیلشا) بگەڕێت و بەکەڵ دێدەزێتەوە و ڕۆگەی پە دەدات ڕەمانەکەی سەر لە نوێ

بنووسەتەوە.
من لە بەرانبەر ئەو پیاوەی ناوی سەردار سنجاوی بوو لە ئاشی خەیاڵکدا بووم و خوازیار بووم هەر چی زووە سواری شتەکی لەمە بکەکەی عەلائەددین بم و بە پشتەوەی ئەقیانووسەکان بفڕم. لە، نازانم بۆچی ئەو هێندە ئازد بوو لە سەر پتر مانەوە و پەداگریی زۆری کرد کە وەکەا بچین لە قاوەخانەیەکی نزیک پەیکەرەکەی گاد گروس دابنیشین.
سنجاوی بەر لە دوو ساە ئەکەوتەکی لەگەڵ خوێندنەوەی ئەمانی (ئیلشا) بە پێشهاتبوو و نەیدەزانی هەکاری چییە!؟ ئیدی لەو ساتە وەختەوە دڵی هەمیشە دەیخواست بە کەسێکی بگەڕێتەوە. ئەکەوتەکە لە ناخی سنجاوی نیاز و ئارەزووی بە بازدانێک دروست کردبوو کە تێیدا بەیار بدات بە یەکجارەکی پشت لە ئەنگ بکات و ببێت بە هاودەمی تیپ و وشان!
قاوەخانەکە کەشێکی خۆش و ئارامی هەبوو. ئەگەر مرۆ هیچی لە هەگبەیش نەبووایە، ئاخاوتن لە خۆا دروست دەبوو. سنجاوی پتر لە من چووە نێو باس و خواستە قووڵەکان و بە ئەزمکی زۆرەوە سەیری هونەری نووسینی دەکرد و دەیگوت هەر تێپ و وشەیەک لە کاتی خوێندنەوەدا لە پێش چاوی وی بە دەیان ئەنگ و شێوە خەیان دەنوێنن.
من هیچم پێ نەبوو لە ئاستیدا لە سەر زمانم دەریبەم! بڵێم بووم زوو بچێتە نێو باسەکە و منیش وەدوای کاری خۆم بکەوم بە وەدەستهێنانی ڤیزای وەاتەک. نازانم لەبەر چی سنجاوی ناوی شوێنی ژیانی بە وشترالیا دەهێنا لە بری وەی پێوەستی بکات بە ناوی تەرەیەکی ناوداری کورد بە ناوی سیندی!
_ بەڕێز سنجاوی باسی ئەکەوتە ناکەیت؟
- ببورە برا، من خەمم لە نێو باس و خواستدا لە بیر چوو!
_ نا، ئاسایی.
- ئەژمێک خزمەکیم ئەمانەکی بە هێنام کە خۆی نەیتوانیبوو بیخوێنێتەوە! بەڵام، من هەر زوو وێنەی سەر بەرگی کتێبەکە سەرنجی ڕاکێشام و هونەرەکەم ناسییەوە. وێنەکە بریتی بوو لە پەیکەرەکی بچووکی بەڕەنز کە تێیدا مەلەکی مەزن سەری مرۆڤکی خەمناک و سەر ڕووتی پێوە بوو. شتەکی زۆر جوان بوو و هەتا ئەمانەکەم هەمووی نەخوێندەوە نەمزانی کە نووسەری ئەمانەکە یان ئەو دەزگایەی کتێبەکەی چاپ کردبوو چەندە لە هەڵبژاردنی ئەو وێنەیە بە بەرگی کتێبەکە لەزانی نواندبوو. ئەژی هەینی بوو و کە دەستم بە خوێندنەوەی ئەمانەکە کرد و لە ئەژی دووشەممە تەواوم کرد. من بە مەبەست دەڵێم تەواو بوو چونکە

جگە لە هەکەوتەکە و هەندێک وێنای جوانی نێو هەمانەکە نەبێت، بە دیدی من هەمانەکە هەر لە سەرەتاوە مردووە و پێویستی بە نووسەرێکی شارەزاترە زیندووی بکاتەوە.
بۆ پێلە مۆکە، هێنووکە دەچمە سەر گێڕانەوەی هەکەوتەکە. بە دەر لەوەی کارەکتەری سەرەکیی هەمانی (ئلیشا) کەتایەکی گەلێک خەمناک و تراژیدی چاوەڕوانی دەکات. من گەلێک چێژم لە خوێندنەوەی چیرۆکی ئۆیندارییەکەی نەوی وەردەگرت و بەلامەوە ئاکارێکی زۆر جوان بوو. پاش نیوەڕۆی هەژی شەممە بوو و نازانم لە چی شوێنێکی نێو هەمانەکەدا بووم لەو کاتەی بینیم مەرووڵەیەک بەسەر پانتایی هەوپێلەکەدا زۆر بە بێباکی پیاسە دەکات. نازانم بۆچی پێنجە گەورەم بە نیازی کوشتنی بۆرەو مەرووڵە گەلێک ورد و گچکەکە درێژ کرد، بەڵام ئەوەی جێگەی سەرسامی و باوەڕنەکردنم بوو هەووی دا.
چونکە لەو کاتەدا بینیم مەرووڵەکە یەکسەر چوو لەسەر وشەیەک وەستا کە نووسرابوو، مەمکوژە!
لە دوای ئەم دانیشتنە، کەتا ئاخاوتنی سنجاوی ئەو بوو کە ئۆگەر هەمانی (ئیلشا) هیچ سوودێکی بە ئەدەب و زمانی کوردیش نەبووبێت، خۆ هەژێک لە هەژان مەرووڵەیەکی لە مردن ڕزگار کردووە!
لۆگۆی سنجاوی، ئەمە جارێکی دیکە یەکدیمان نەبینییەوە.
لە ماکدونالدز تەپەی کاتی ون بووی کوڕە دە ساڵییەکەم بە نزیکەی دە دۆلارێک سەندەوە. لە کاتژمێر دووی پاش نیوەڕۆ بە هەمان ڕێگەی چوونمان بۆ کتێبخانە کۆکە چەکەتییەکە بۆرەو ماڵ گەڕاینەوە. وەبیرهاتنەوەی هەوداوی یەکتر ناسینم لۆگۆی سەردار سنجاوی کەمێکی مابوو مینا کاتژمێرکانی کوڕەکەم لە دەرەوەی شوێنی مۆکدونالدز ببێت بە گەڵایەکی پایزی بۆر با.
لە دوای تەپەینی چەند هەفتەیەک و خوێندنەوەی هەردوو کتێبەکەی دەست و زاڤان، هەژێک لە ماڵەوە بە دیار شاشەی تیڤی دانیشتبووم و بە هەکەوتەکی گەلێک سەیر دیمەنی سنجاویم بە گەردەک لە گەڕانی هەوخساریەوە بینی کە لەمە پێشانگایەکی هونەری نوێی بە ناوی (دوای گورز هەوناکیەکان) ئاخاڤتنی بە پێیامنێری کەناڵەکە دەکرد.
ماوەی یازدە ساڵ بوو مینا سنجاوی هەو ماندوو و پرچ هێنووکە ماشوبرنج، پەنابەری و دووری لە زێدی باو و باپیران بە نادڵی خەم بە منیش ببوو بە چارەنووسێکی هەناسە درێژ و نۆگڕە. شوێنێکی وەها دوور کە مرۆ هەرگیز بە سانایی بۆی نڵوێت سەردانی خوشک و برایانی بکاتەوە، چی جای کەسێک کە

تەنیا یەک جار بە دیداری گەیشتبێت.
من پێشتر هەواڵکی وەهام نەدابوو پردی پەیوەندیکی تەکەنیکی لەگەڵ سنجاوی دروست بکەم، هەتا ئاژەکیان لەو کاتەی لە خەڵکی دەستم بە نێو ووپەڵکانی فەرهەنگکی زمانی ئینگلیزی دەگەڕا کە لە کوردستانەوە لەگەڵ خەم بە ئەودیوی ئەقیانووسکانم هەنابوو، ژمارەی تەلیفۆنی ویم لەسەر پارچە کلینیکسکی بچووکی نەخشاو بە لۆگۆی قاوەخانەکەی شاری هەولێر دەزیەوە. ئەویش لە ئاژەکدا بوو کە دەمک بوو لە خوێندنەوەی ئەمانەکەی جان دەست و کەچیەکەکانی کارڵس زافنەم ببووەوە کە یەکێکیان دەربارەی نیگارکێش و تەلارسازێکی ناوداری شاری بەرشەلۆنە بوو بە ناوی ئەنتۆنی گاوی.
لە ئاژانی پشوو بە تەشتی سەر لە سپەدە من هەمیشە ئاڤگادێک لە شەوەی چوارگۆشەی بچووک پارچە دەکەم و لۆگۆ هەلکەی برژاودا تەکنۆلۆجی دەکەم. جارێکیان بەر لەوەی تووکە و ناوکەکەی ئەم میوە سوودبەخش و سەوز و چێژ خۆشەپەنە فڕێ بدەم، هەموویم لە سەر مێزەکە دانا و لە خەڵا لە ژێر دەستم شەوەی مرۆیەکی لە دروست بوو. سەرتا وەهام زانی کارێ سادە و شێوە هونەریەکەم بە هەکاری تەواوکردنی خوێندنەوەی چیرۆکەکەی زافنەوە بووە دەربارەی گاودی. لە، دواتر پاش ئەوەی ژمارەی تەلەفۆنی سنجاوی لە نێو فەرهەنگەکەدا وەگیر دەکەوتەوە و، بە یار دەدەم دواتر لە لۆگۆی قایبەرەوە نامەیەکی کورتی بە بنێرم. وەجا بەزمەکە لەوێش سەیر و واوەتر دەڕوات!
هەنووکە ئاژ و شۆنی دانیشتنەکەم لۆگۆ سنجاوی وەبیرم دێتەوە لە ٠١/٠٦/٢٠١١ لە شاری هەولێر. چونکە سنجاوی لە سەروەختی نووسینی ژمارەی تەلیفۆنەکەی لەسەر پارچە کلینیکسەکە گوتی : برا، سەیری ئەم ئاکەوتە بکە، کەدی تەلیفۆنی وەاتەکەی لێی دەژیم ژمارە شەست و یەک!
دیدارێکی کورت و پڕ لە وزە بوو. ئەنجامەکەی لە دەرچوونماندا لە قاوەخانەکە کەمکی لە وەدەرکەوت و سجاویم بەهێزەوە باشتر ناسی. لە سەر جادەکە ژنێک بەرەو ڕوومان هات و منداڵکی ساوای لە باوەش بوو و نازانم چۆن وەها زوو درکی بەوە کردبوو کە بۆنی دۆلار پتر لە سنجاوی دەهات لەوەی لە من. بۆیە بە ڕوویکی خەمناکەوە لە بەرانبەریدا وەستا و دەستی پان کردەوە و گوتی کە لە شارچکەی گوماوە هاتووە، پاش ئەوەی گروپکی تووندوتۆڕ هاوسەرەکیان لە پێش چاوانی و

لە بەر دەرگای ماڵەکەی و بەر گوللە دابوو.
سنجاوی گەلێک بەخشندە دەرکەوت و گوێی پارچە دەلارێکی لە نێو گیرفانێکی ئاکەشا کە وێنەی پیاوێکی تووڕەی سەر و سمێڵ و ڕیش پەی لەسەر بوو و بە شەرمەوە بە ژنەکەی دەڕژ کرد. ژنە بەر لەوەی بەوات، لەگەڵ هی سنجاوی گوێیەکانی منیشی پە کرد لە ستایشی جوان و وشەی شیرین و نزای پاڵانەوە لە خودای مەزن کە دەست بە تەمەنمانەوە بگرێت.
بەر لەوەی کۆڵە دە ساڵییەکەم ئەو ڕۆژە وە ئاگا بێت، بە ئایفەنەکەم چەند وێنەیەکی پیاوێکی لە پاشماوەی ئاڤگادیەکە دروستم کردبوو، دەجرکێنم. دواتر کە ئەوارە دادێت و وەک ئەوەی داهێنانێکی گەلێک مەزنم ئەنجام دابێت بە شەویەکی وەها لە هونەرە سادەکە دەڕوانم و ناخوازم تێکی بدەم. بە خێ وەدەرهێنانێکی ساویلکانە لە بەرانبەر داهێنانە مەزن و بەرچاوەکانی پاڵەوانەکەی چیرۆکی زافەن و دەرکەوتنی سنجاوی لە کەناڵێکی جیهانیدا، ژمارەکەی بە کەدی (٦١) وە لە ڤایبەرەکەم لە دەدەم و وێنەکە لەگەڵ پەیامێکی کورت بە کیشوەرە دوورەکەی ژێر گەی زەوی دەنێرم.
بە شەویەکی سەیر دیمەنی پیاوە ئاڤگادیەکە دەستێکی گەلێک کورت بوو و قاچێکیشی گەلێک درێژ. من لە بارێکی دارایی واوەتر و گەلێک جوداتر بووم لەو ڕۆژەی کە مینا سنجاوی نەشیا بووم هاوکاری ژنە گومانلێیەکە بکەم. بەیە دەتگوت شتێک لە نەستمدا بە دروێنەی کاتێکی بەسەرچوو هەیکوتابووە سەر پەنجەکانم، نامەکەی ڤایبەرم بە سنجاوی بەو شەویەی خوارەوە نووسی:
بەەز سنجاوی،
سڵاو،
(بە دەر لەم پەرگرافەی خوارەوە، تەواوی ناواخنی نامەکە لەم چیرۆکەدا پەیوە!)
خودای میهرەبان مرۆی بە ئەندازەیەک خۆش دەوێت، ئەگەر لە شوێنێک مووی سەری پیاوێک هەوڕی، لە شوێنێکی دیکە ڕووی ژنێک وەک مانگی تابانی لە دێت. کەسێک دەستێکی کورت بوو بە هاوکاری، لە ئەگەر بە چاکی لەشی خۆی ڕابمێنێت، دەبێت قاچێکی چەندە درێژ بە سەردانی. مرۆ چاکە، کەمێک تیژامانی هەبێت و لە ڕۆژگارەکانی گەرین پێند وەربگرێت. واتە وەها چاکە ئەو بە ئاوەدانکردنی ناخی خەریک بێت لە بری بە نایلۆن کردنی ڕووخساری. ئاڤگادە میوەیەکە، لە دەرەوە ڕەنگی تەخە و جوانیەکی ئەوتۆی نییە، لە کە ناخی دەکەیتەوە سەرباری

بەتامیەکی، سەوزیەک دەبینی هەندی بەهاری دڤڕی چەمان گەش!
هاوڕێت
دڵدار
١٠/٠١/٢٠٢٣
لە دوای هەناردنی پەیامەکەم من هەرگیز چاوەڕوان نەبووم وەڵامەکی وەها بە زوویی وەربگرمەوە، بە تایبەت کە کەسی بەرانبەر ناو و دەنگەکی هەبەت و لە بوارەکدا گەلەک داهێنەر بەت. سنجاوی نامەکی وەها نووسیبوو کە دەنگدانەوەی یەکتر ناسین و دیدارەکی قاوەخانەکی بە جوانی پەوە دیار بوو. لە، ئەوەی لە هەموو شتەک پەداگری لەسەر کردبوو، ئەوە بوو کە ناردنی مڕ ئاڤگادیەکە بەدەر لە شەوە هونەریەکی جەگەی ئامازیە بە دەکەوتەکی گەلەک سەیر و ناوازە و باوەڕنەکراو.
سنجاوی نووسیبووی سەرباری ئەوەی کە ئەو بە هیچ شێوەیەک لەو خیاڵدا نەبوو دوای پتر لە دە ساڵ لە دیداری نەو قاوەخانەکە، جارەکی دیکە بە هەوداوەکە پەوەست ببەتەوە. شتی گرنگتر ئەوە بوو کە لەو کاتەی نامەکەی منی لە ڤایبەر پەگەیشتبوو، ئەو لە قاوەخانەیەکی لاچەپەکی شارەکە دانیشتبوو کە چەندین ساڵ بوو بە هەی مژووی ژیان و کارە هونەریەکانی بەی نەچوو بوو.
پەشتر لەو کاتانەی هەمیشە سەردانی قاوەخانەکەی کرد بوو، هەرگیز بە دەکەوتیش مندااڵکی نەبینیبوو لە نزیکی شوێنەکەدا یاری بکات یان تەپڵەت. لە، لە سەروەختی کردنەوەی پەیامەکەی ڤایبەر، دەبینەت دوو منداڵ لەسەر جادەکە تەپڵن دەکەن و دواتر لە پە تەپڵکەیان لە هەڵەتە دەبەت بە دووری پیادە دەیەکە دەچەت. لەو کاتەدا پیاوەکی کەڵەگەت بوەدا دەت دەبەت وەک ئەوەی مڕیە لە ئاڤگادیەکە بەت و لە نەو تەلیفۆنە دەستیەکەیدا دەرچوو بەت. یان لە پەش چاوی سنجاوی شەوەی گەلەک لە باخەندە مڕینە سەر هووتەکەی سەر بەرگی دەمانی (ئیلشا) دەچوو کە لە دوورەوە بە لای وی فەیبەت. کەچی ئەوەی جەگەی تەئامان و سەرسامی بوو سنجاوی بوو کە دەبینەت پیاوەکە دەستەکی لە نیوە بەاوەتەوە و کورتە، لە قاچەکی درێژ کردبووەوە بە ئەوەی شووتەک لە تەپەکەوە بدات بە لای دوو منداڵەکەی بگەڕێنەتەوە.
لە ئاست ئەو دەکەوتەدا کە هاوکات بوو لەگەڵ کردنەوەی پەیامەکەی ڤایبەر، ئەو لەسەر کورسیی قاوەخانەکە بە ماوەیەک

دەش داما بوو و نەیدەزانی چی لەکدانەوەیەک بە پەشهاتەکە بە زیندا بهێنێت. لە، بەر لەوەی دیمەنەکەی زەر لە پەش چاودا بگۆڕێت، یەکسەر وێنەی پیاوەکە بە ئایفەنەکەی دەگرێت و هەر لەوێدا لەگەڵ پەیامێکی کورتدا بە منی ڕەوانە دەکاتەوە.
لەڕووەڕا بە هەی وێنەی پیاوە ئاڤگادەیەکە و پەیامەکەم پردەکی پتەو لە پەیوەندی لەگەڵ سنجاوی نیگارکێش چە بوو و دواتر ئەو لە هەموو نامە و تەلیفونەکاندا پەداگری لە یەک شت دەکرد کە من ڕووبکەمە بواری نووسین. سنجاوی پەی وەها بوو هەر ڕۆژێک پەنجەکانم بخەمە سەر کیبەردی لاپتۆپەکەم دەشەم سەرداوی چیڕۆکێک بە شێوەیەکی گەلێک چاکتر و ڕەوانتر لە هی نووسەرە ناسراو و پڕاوڕزخراوەکەی ڕەمانی (ئیلشا) بگۆڕمەوە.
لە، هێندەی دەمهێنا و دەمبرد نەدەشیام خەم لەو ڕەگەیەی هاتونەهاتەی نووسین بدەم. نەمدەویست وەک نووسەری ڕەمانی (ئیلشا)م بەسەر بێت و شتێک بنووسم کە کەس توانای خوێندنەوەی نەبێت. لە، سنجاوی بە پێچەوانەوە بە جۆرێکی دیکە لە ڕەمانەکەی دەڕوانی و دەیگوت کە ئەو هەر کاتێک وێنەی ئایلان کوردی لە شوێنکدا دەبینێت یەکسەر چاوانی پە لە ڕوندک دەبن و بەشێکی گرنگی ڕەمانی (ئیلشا) وەبیر دێتەوە. هەروەها سەرباری یادەوەرییەکەی خەی لەگەڵ مەرووڵکەدا و هەواڵی بردەوامی ئەو بەڵمانەی لە ئاوکاندا نقووم دەبن ڕووداوکانی دیکەی نەو ڕەمانەکەی بە ئاسانی لە پەش چاوانی وەڕ ناکەن. بەیە بیرکەی زیندوو کردنەوەی ڕەمانەکە، شتێک بوو سنجاوی هەرگیز نەیدەتوانی لەی هەبێت.
دوا جار ملم بە پەداگریەکەی سنجاوی دا و هێندێک پشکنینم دەربارەی ڕەمانی (ئیلشا) کرد. لە دوای نزیکەی نیو کاتژمێر گەڕان بە نەو تەڕاکانی ئینتەرنێتدا، بەدەر لە یەک تاکە نووسین کە هی ژنێکی نووسەر بوو بە ناوی مریەم، لە هیچ شوێنکی دیکە شتێکی وەها بەرچاو دەرباری ڕەمانەکە نەبوو. لە بەری ئەو ئەفسووس زەر بە زوویی لە سایتێکی دیکەدا هەواڵی مەرگی ئەو ژنە خانەدانە دەخوێنمەوە کە مینا پاڕەوانی ڕەمانی (ئیلشا) نەخشی شەرپەنجە بەی بوو بە گورگێکی گەلێک دزێو و ناوەختە.
من لە بیرکەی نووسین سارد ببوومەوە و خوازیاربووم تەنە کۆڵە دە ساڵییەکەم بە کوردیێکی جوان ئاخاڤتن بکات و بنووسێت و بخوێنێتەوە. بەیە بە سەبینێ ئەو ڕۆژ پلانێکم

ڕکخست کە جارێکی دیکە بچینەوە کتێبخانەی گەورەی شار و هەردوو کتێبەکەی جان دەست وکارڵس زافێن بگەڕێنینەوە و بەکە ئەجارە کتێبێک بە زمانی کوردی دەدزینەوە.
بە شەوە لەگەڵ خەونێکی سەر سوریالی و بن بەترس وئاگا هاتم و ڕووم ئاراڤەی ساردی لە دەچەایەوە. لە خەونەکەمدا سوارچاکێکی سەردەمکانی دەرینم دەبینی کە سواری سەر پشتی گیانلەبەرێکی زەبەلاح ببوو و لە دوورەوە نەدەشیام هیچی لە هەبێنم. دیمەنەکە لە نەو گەردەلوولی تەز و خەڵکی وەها بوو و ئاسان نەبوو هیچ ناوەک بە باڵای سوارچاکەکە و گیانلەبەرەکە هەبێت. کاتێکی زۆری نەخایاند سوارچاکەکە بە تاو بەرەو ڕووم دەهات وەک ئەوەی شتێک بینیبێت کە لە من نادیار بێت. چاوەکانم هەگبەفی و نیازم وەها بوو دیمەنەکە لە نەو تەز و خەڵدا بە جوانی ببینم. لەو کاتەدا بوو سنجاویم بینی بەسەر پشتی کەنگەرێکی زەبەلاحەوە بوو کە سەر وشتری پەوە بوو. سنجاوی بەرەو نزیکتر دەهات و هاواری لێم دەکرد: کاکە بەردەمم بەردە!
لەو کاتەدا من لە شۆنی خەم بە تاو هاپێیم و یەکسەر ئاوەم بە لای پشتەوە دایەوە. لە، چی ببینم! مرۆیە ئاڤگادەیەکە مینا کارەکتەرێکی ترسناکی نەو یاریێ ئەلیکترۆنیێکان دەستی کوەڵ دە ساێیەکەمی گرتبوو و خەریکە بیفینێت. دیمەنێکی گەلەک ترسناک بوو و من لە شۆنی خەمدا وشک ببووم و نەمدەزانی چی بکەم. ئیدی، دەی خەم بە چاو گەڵان بە سوارچاکەکە دەدایەوە کە ناوی سنجاوی بوو.
من هەشتا دەستم نەکردبوو بە کەپر بە چاوکانم کە ئەوجارە سنجاویم بینییەوە خەراتر کەنگەرەکەی بەسەر شقامێکی قیەتاودا تاو دەدا و وەدوای پیاوە ئاڤگادەیەکە کەوتبوو و هاواری دەکرد: مەکە دەناەدە دز! مەکە دەناەدە دز!
من لە ئاکامکانی هات و هاوارەکە نەدەگەیشتم و نەمدەزانی پەشهاتەکە خەونەکە دەیبینم. لە، دەنگی دوا تیپ لە هاوارەکەی سنجاوی ویزەویزکی سێیری خستبووە نەو گوچکەکانم و کەمێک مابوو پەردەکانی بتەقن. لە تاو ئازار خەیشم نەمزانی چۆن لە پە لە سەر جگەی خەو هاپێیم و بە دوو چاوی بە خەوەوە بەرەو ژووری کوەکەم چووم.
سەر لە سپێدە کوەکەم بە بزەیێکی جوانەوە لە خەو هاا بوو و بەیانی باشی بە زمانی ئینگلیزی لێم کرد. لە بەرانبەردا من بە هەی شادمانی خەوتنم لە ژوورەکەی بە زووێی پەشنیازی چوون بە کتێبخانە، لەگەڵ مەکەناەدزم خستە بەردەمی. کەچی ئەوەی

هەرگیز چاوەڕانی نەبووم ڕووی دا. کوڕەکەم لە خەڵا دوو وشەی بە زمانی شیرینی کوردی هێنایە سەر زاری و یەکسەر گوتی: بابە، کەباب!
لەگەڵ بیستنی ئەو پرسڕەی کوڕە جوانەکەم، دڵم بوو بە کەباب و ڕوندکی نەو چاوەکانمی کرد بە هەڵم. ئیدی وەک ئاوەی زێ و زیوم لە ئەشکەوتەکەی سم سم دەزیبەتەوە یەکسەر خەم گەی و دەستی کوڕەکەم گرت و بە دەرەوە چووین.
لە دوای خوێندنەوەی چیڕۆکانی زافەن بە هەوالی مەرگی ناوەختەی ئەم نووسەرە کەتلانییەیشم زانیبوو بە نەخۆشی شێرپەنجە! بۆیە بە نیاز بووم هەر بگەم کتێبخانەکە داوای ئەمانە بە ناو ودەنگەکەی (سەبری با) بکەم. کوڕەکەم بە دڕژایی دوو کاتژمێر مانەوەمان لە کتێبخانەکەدا ئارامیەکی وەهای نواند کە چاکە لە دەرەوەی چیڕۆکدا پەسن و گەانەوەی بە بکرێت. ئەو لە چاو جاری یەکەمی چوونمان بە کتێبخانە، نەوانی زەوین و ئاسمانی پەشان دا و دەتگوت شەوی پەشوو خەونێکی سەد و هەشتا پلە پەچەوانەی ئەوەی منی بینیبوو.
من بەر لەوەی خەم لە پەش پیاوە سەر قژن و ڕیشدارەکەی پەش کاونتەرەکە ببینمەوە و داوای ئەمانە جوانەکەی کارڵس زافەنی لە بکەم، لەگەڵ کوڕەکەم بە نەو بەشی زمانەکاندا گەڕا بووین و کاتێکی زەرمان بە سەیرکردنی ناونیشانی جوانی کتێبان زیندوو کردبووەوە. دواتر هەر کە پەمان نا نەو بەشی زمانی فارسی لە نەو کتێبە ئەسڕن و وەرگەڕاوەکاندا کەمێک ماینەوە. دواتر من یەکسەر خەریک بوو باڵ بگرم لەو کاتەی کتێبی ئەلفوبێی کوردی ئەمین باڵدارم بینییەوە کە دیار بوو بە ئازارەوە شوێنی خەی لە نەوان دوو کتێبی شان و مل زلی مێژوویی کردبووەوە. چونکە لەو کاتەی کتێبەکەم دەرهێنا، بینینم بەرگەکەی کەمێک گەچراو و دڕا بوو. ئیدی، دوو دڵیم نەکرد لەوەی زوو ڕووپەڵکانی کتێبە بە نیگای چاوانی گەشی کوڕەکەم بکەمەوە و بە ئاوەی بە دەر لە وێنەی ئەنگاورەنگ بە شێوەی تیر و کەوانی تیپەکانیش ئاشنای بکەم. بە پەچەوانەی جاری پەشوو کوڕەکەم شادمانی لە چاوانی دەخوەندرایەوە و بە ئاوەی لەی بپرسم یەکسەر سەری بەڕێی بە وەرگرتنی کتێبەکە نەوی کرد.
دوای ئاوەی کتێبی ئەلفوبێی باڵدارمان لە شوێنکی ئەستەم و ناخۆشی نەوان دوو کتێبی مێژوویی خەسپەنەردا ڕزگار کرد و بە هاوشانی لەگەڵ ئەمانی (سەبری با) ی زافەن تاوێکی درێژ بە نەو جادە و شەقامەکانی شاردا گەاین. من لەو ماوەیدا

هەر چاوەکم کردبوو بە دوو چاو بەکە ئەمجارە لە جاری پێشوو و لە چیرۆکی گوڵان بە دوای مەکدۆناڵدزدا زووتر چێشتخانەیەکی سەر بە ئۆژهۆاتی ناوین دەدەزینەوە کە خواردنی کەبابی هەبێت. هەروەها لە ترسی بابەتی خۆنەکەی دوێشەو هەرگیز خوازیاری ئەوە نەبووم لەو ئۆژدا شوێنی مەکدۆناڵدز ببینم.
دوای کەمتر لە چل خولەک من و کوڕەکم خەمان لە چێشتخانەیەکی بچووکدا بە ناوی زافرۆن (واتە زەعفەران) بینییەوە. لە چاوەڕوانیی هاتنی کەبابدا من گەرەکم بان بە کوڕەکم بدەم کتێبەکەی باداری لە پێش دابنەم و بە خەیشم بچمە ژێر سێبەری با و لە نهێنییەکانی ژیان بگەڕێم. لە، بەر لەوەی بە خوێندنەوەی یەکەم ستەی دەستپێکی ڕۆمانەکەی زافرۆن شاگەشکە بم، لە سەروەختی کردنەوەی کتێبی ئەلفوبێ باداریش بە کوڕەکم شتێکی سەرنجڕاکێش لە دیوی ناوەوەی بەرگەکەی وەدەرکەوت. نووسین و وێنەیەک هەبوو کە هێزی داگرتن بە سەر پێنووس و نەخشاندنیان بە ئاشکرا دیار بوو هی دەستی منداڵێکی کوردە.
"بە کتێبخانەی
چەمان فەرهاد
وێنەی کەکەکی لوولەک"

بەر لە خوێندنەوەی چیرۆکانی نەو کتێبی (شاری هەڵم)، من پێشتر ناوی زافرۆنم هەر لە دوورەوە بیستبوو و هیچ بڕوایەکیم نەخوێندبووەوە. لە، لەو کاتەی یەکەم ستەی ڕۆمانی (سێبەری با) منی لەبەردەم پێشهاتێکی گەلێک نائاسایی و سەیر دانا، هەرگیز نەمتوانی خۆم لە چارنووسێک نابڵاد بکەم و وەدوای خوێندنەوەیەکی ژۆرد بە گشت بڕوەکانی زافرۆن نەکەوم. کەچی، ئەم پلانەم بە کاتێکی درەنگتر دواخست و بە خەمم گوت: دەدار، ئارام بگرە و هەتا ڕۆشنووسی نووسینی چیرۆکێک تاقی نەکەیتەوە خۆت لە دونیای زافرۆن مەدە!

"هەرگیز ئەو ڕۆژەم لە بیر ناچێتەوە کە باوکم بە گوڵستانی کتێبە لە بیرچوونەکانی بردم."

لە ڕاستیدا من جارێک نیگەرانیم پێوە دیار بوو کە بیرم لە خوێندکەم دەکردەوە و خوێندنەوەی ئەم ستەیەی سەروویش قوتەکەی ژێر پەمی خستتر کرد. دەتگوت ستەکە ئاماژەیەکە و لە زاری کوڕەکەی

خەم دەرچوون و هاتە بە گەلەک هەکوتی سەیری نەو ژیانم دەکات. بە تایبەت لەو کاتەی من پشتر هیچ هەمانەکی زافنم نەخوەندبووەو و نەمدەزانی مەبەستی لەگەستانی کتەبانی لە بیرچوو چییە؟
بەیە پەلەم نەکرد لە خوەندنەوەی هەمانی (سەبەری با) و لە بری ئەوە بە خەمم گوت: مل بدە بە داواکەی سنجاوی لەو هەژەی تارمایی نووسەرەکی لە هووخساردا بینیبوو، شتەک بنووسە! ماوەیەکی درەژم پە چوو هەتا یادەوەریم بوو بە هاندەرم و شیام ئەگەر هیچ نەبەت بەک لە یەکوتەکان لە شەوەی سەرە داوی هەمانەک بگەمەوە.
دەستپەکی نووسینەکەم وەها دەست پە کردبوو کە کوەکەم پاەوانی هەمانەکەیە:
" لە ئاهەنگی دەیەمین سالی لە دایکبوونی کوەکەم لە بەرانبەر کەکەکی چەکەتی لووڵەک وەستاوە و خەریکە فوو لە مەمەکان دەکات. لەو کاتەدا دووکەڵی مەمەکان پەش چاوانی لەل و تەماوی دەکەن و دیمەنەکانیش بەرگی ئەفسووناوی دەپەشن. لەرەوە کوەکەم هەست دەکات دەرگایەک لە پەشی و لە نەو کەکەکەدا دەبەتەوە. دەنگەک بەکزی لە ژوورەوە دەەت و کوەکەم وەدوای دەکەوەت. کوەکەم دەچەتە نەو کەکەکە خەی لە نەو هەەوەکی پەچوپەنا دەبینەتەوە خەریکە تەدا ون دەبەت. لە دەنگە خەشکە دوو پاتە دەبەتەوە و هەمیشە کوەکەم هاستە هە دەکات نەوەک هەنگاوەک بە هەەە هەبەنەت.
دوای تاوەکی درەژ لە گەان بە دوای سەرچاوەی دەنگەکە، کوەکەم لە پە خەی لە نەو قووڵایی و ناوەاستی کەکەکەدا دەبینەتەوە کە مینا هەەکی مەزنی هاوشەوەی نەو کتەبخانە یان مزگەوت یان کلەسا دیارە. دیوارەکانی هەەکە پەن لە دەریچەی پە لە کتەب و لە ئەوەی سەرنجی کوەکەم هادەکەشەت دیمەنی کەژەەیەکی زەر هوو پاکیزە و هند و جوانە کە سەری بە نەو هووپەلەکانی کتەبی ئەلفوبەی ئەمین بادار شەەکردەتەوە وەک ئەوەی لە تەپەک بگەەەت کە چارنووسی زمانی کوردی پە بگەەەت. لەرەدا کوەکەم لە شوەنی خەی دەوەستەت و نازانەت هەنگاو بەرەو پەشەوە بنەت یان بگەەتەوە بە دواوە.
کوەکەم تاوەکی درەژ لە بەرانبەر دیمەنی کیژەەکە دەوەستەت و هەست دەکات کلیلەکی هاتەتە نەو دەستی کە شەوەی تیپەکی مەزن و شکەداری وەک (ئەلف) و (نوون)ی هەیە. بەرلەوەی کوەکەم بەیار بدات و وەها دەنەوایی بە خەی بەدات کە کلیلکەکە هی دەرگای چوونە دەرەوەیە لە نەو کەکەکە، نیگای چاوە جوانەکانی لەسەر پارچە تەختەیەکی سەر مەزەکە گیر دەبن کە ناوی کیژەەکەی بە هینووسەکی جوان لەسەر نووسرا بوو: چەمان فەرهاد!
چەمان فەرهاد سەر هەدەبەت و بە دەنگەکی ناسک و خەش بە کوەکەم دەەت: کاکە گیان، تە هەتا فەری ئەلفوبەی زمانی شیرینی کوردی

نەبیت، نە دەتوانێت لەرێ بچیتە دەرەوە، نە بگەڕێتەوە ماڵەوە! "
من نیازم وەها بوو سەرە داوی ڕەشنووسی ئەم چیرۆکە بڕنەدەم و سەرهاتەکانی وەها درێژ بکەمەوە و بەهەنمەوە کە دەیان کارەکتەر و شوێن لە نوێدا جێگە و پێگەیان ببڕێتەوە. لە، نازانم بە چی هاوکارێک بوو لە پڕ چەند ڕۆژێک لە نووسینی وەستام و دابڕام. دواتر بڕ لەوەی وادەی گەڕاندنەوەی ڕەمانە جوانەکەی زافڕن (سەبەری با) بە کتێبخانەی شار نزیکتر بێتەوە، من بڕیارم دا لە بری بڕدەوامبوون لە نووسینی چیرۆکەکەم و سەرەتا لە دەرگای ئەم ڕەمانە بچمە ژوورەوە. ئیدی پاش ماوەیەک دوای خوێندنەوە و تاوەکردنی ڕەمانەکە، هەستم کرد من ڕۆحێکی جودا لە هی کوچەکەم دەبینم و جارە هەزێک پڕلکێشی دەکردم کە هەمیشە خوێندنەوە دەخاتە بان نووسین. بۆیە بە دوو جار بیرکردنەوە ڕەشنووسی نووسینەکەم وەک ئەزموونێکی سەرنەکەوتوو دەخەمە بەر تاوژمی با و بڕیار دەدەم چیدی لە دەرگای نووسین نەدەم؟
لەڕەوەا ڕەمانەکانی کارڵەس زافڕن یەک لە دووی یەک لە پێشمدا مینا ئەم کۆکە دەرگایان خستە سەر پشت کە پاڕەوانە ژیکۆکەی ڕەشنووسی نووسینەکەم، چەمان فەرهاد نیازی وەها بوو سەرنجی منداڵێکی کوردی بە ناکۆشت کە زمانی دایکی لە بیر چێتەوە.
ئیدی دوای خوێندنەوەی ڕەمانی (سەبەی با) هاتن و چوون بڕەو کتێبخانەی شار لەگەڵ کوچەکەم بووەوە بە نڕیتێکی بڕدەوام و جوان. لە ماوەیەکی کورتدا کەی ڕەمانەکانی کارڵەس زافڕن لە (گەمەی فریشتە) وە بە (زیندانیی بەهەشت) و هەتا (وێگەی ڕەحەکان) لە پێش چاوانم سەرباری ڕووداوە خۆش و ناخۆشەکانیان مینا کۆکەکان یان زریزەیەکی زێڕین کە بە گەردنی چەمان فەرهادی پاڕەوانی ڕەشنووسی چیرۆکەکەمەوە بێت، وەهایان کرد کە هەمیشە زارم بە خوێندنەوە شیرین بکەم و چاوانیشم بە هی منداڵ ڕەشن!
بڕکەوتنم لەگەڵ دونیای نووسینی کارڵەس زافڕن سەرباری ڕۆکەوتەکەی چوونم بە کتێبخانەی شار لەگەڵ کوچە دە ساڵییەکەم کە لە سەرەتای ڕەمانەکە دەیخوێنمەوە، دەتگوت زادەی ڕۆژێکی هاوشێوەی ژیانی خەم بوو.
ئەفسووس، مەرگی زافڕن لە ژیانی ڕاستیدا گەلێک بەدەنگتر لە هی کارەکتەرەکانی تێپەڕ بووا! لە بیرمە جارێکیان سنجاوی لە نامەیەکدا نووسیبووی کە لە دوای خوێندنەوەی ڕەمانی (ئیلشا) ئێگەر نووسەرەکەیشی مردبووایە هێندەی کارەکتەری ڕەمانەکەی بێ پەرۆش و دەتەنگ نەدەبوو.
هێنووکە دوور لە نووسین من مەبەستم لێو هێزە بکەمەوە و وە دوای بکەوم کە وەهای کرد لەکچوون و ڕۆکەوت و پێشهات لەگەڵ سەر لە

سپەدەی سەردانێ بۆ بەرنامەکەم بۆ کتێبخانەی شار دەست پێ بکات. هەروەها دەشەم دەیان نموونەی دیکەی لێکچوونەکان و تێکەوتەکان بهێنمەوە کە وەهای کرد تێشنووسەکەم لە دوای خوێندنەوەی گشت تێمانەکانی زافەن بدەنم
من لەرێ هیچ نیازێکم نییە بۆ بەڵگەکردن خەریک بم. لێ، ئەگەر بوارم هەبوو لە نامەیەکدا یەک یان دوو دانێ لەو تێکەوتانە بۆ سنجاوی دەگەڕامەوە. زافەن لە گشت تێمانەکانیدا کوێکی دە ساڵان وەک پاڵەوانێکی سەرکی و بەردەوامی نەو گشت تێمانەکانی دەناسێنێت و کتێبخانەیەکی شەوە لووڵەک و هاوشێوەی کوالیسەمیش دەکات بۆ شوێنی سەرکی ڕووداوەکان. من بەر لەوەی بۆ دوو نموونەیە بزانم کە بۆ ژدی وێنەی ئەو تێژیان نەخشاندبوو کە لە خێا دەستی کوێ دە ساڵییەکەم گرت و بردم بۆ کتێبخانەکەی شار. دواتریش هەمان تێژ بوو بۆ هەوێنی دوو تێکەوتە سەیرەکەی بۆ دوای وەرگرتنی دوو کتێبەکەدا هات، هەروەها بۆ هەکارەک بۆ پەلکێش کردنم بۆ نەو دونیای سەیری نووسەرەک کە لە ژیانی ڕاستییدا بۆ دوویدا بگەڕێم.
لەرەوە لێژێ کاریگەریی ئەم هەموو ێیکەوت و گەڕانەوەیە، ئارەزوو بۆ نووسین وەک بەقی ئاو لە ناخمدا سەرهەڵدەدات و دواتر لە پەدەقەت!
چەن سنجاوی لە شاری هەولێر خوازیار بوو بۆ دوای نووسەری تێمانی (ئیلشا) دا بگەڕێت بۆ ئەوەی دەستکاریی زمان و داشتن و تێنووسی بۆ ناو تێمانەکەی بکات و بەرەو کەنارەکی ئارامی ببات بۆ خوێندنەوە، شتێکی وەها لەگەڵ لێدانی خەرای ترپەی دەم لە دوای خوێنە سەیرەکە، لە لە ناخی منیشدا چەکەرێ ببوو و پێی دەگوتم: دەدار لە بری مژووڵ بوون بۆ خێت و کوێکێت، بۆ بۆ دوای چەمان فەرهاددا بگەڕێ!
لەگەڵ بیستنی دەنگەکە خەم لە نەو گومانەکی سەیردا بینییەوە و بۆ خەمم گوت هەرچی بینووسم ناگات بۆ گەردەک لەو هەوڵە جوانەی چەمان فەرهاد بۆ بەخشینی کتێبی ئێلفوبێی زمانی کوردی بۆ مەزنترین کتێبخانەی شار. بۆیە ئەو تێژە بەر لەوەی دەستم نەرم بکەم و نامەیەک بۆ سنجاوی بنووسم و سەرهاتی خوێنەکەمی بۆ بگێڕمەوە، یان بەرەو ژووری کوێکەم بچم و داوای بکەم جارەکی دیکە بەرەو کتێبخانەکە بچین.
بۆیارم دا ئەگەر لەمودوا لە ڕەگەی کتێبی ئێلفوبێی زمانی کوردی بادار و پرسیارکردن لە پیاوە سەر قرژنەکەی کتێبخانەکە چەمان فەرهادیشم نەدزییەوە، بۆ گوێی کوێکەمدا بچرپێنم کە لە داهاتوودا هەمیشە چاو بۆ بەرگی کتێبان بگەڕێت، بۆیکە تێژەک ناوی ئەم کیژڕێ جوانە لەسەر بەرگی تێمانەکدا دەبینێتەوە کە بۆ هەمان

هەناسەی (گەمەی فریشتە)ی زافرن یان واوەتریش نووسراوە.
ئەرێ، دڵشەم بە کوەکەم بڵێم کە لە هەگبەی هەستیارێکی وەها لە
دەرگای هەمانکەی چەمان فەرهاد بچێتە ژوورەوە کە دەڵێت:
مەیینە، باشترە بزانن تەنە بەدەنگی لە زمانی دایک واوەترە!

تەبینی: لەگەڵ تەواوکردنی ئەم چیرۆکە لە پەچاوم کەوتە سەر
بەشایی گەرانی نێت و بینیم گووگڵ هێژەکەی بە هێژی ئاڤگادە
ناوزەد کردبوو. هەروەها جەگەی ئاماژەیە ئەویش بەم لەو کاتەی خەم
دوای ئەم هەکەوتە لە وشەی ئاڤگادە گەڕام، شیعرێکی
ئەمریکاییم بینی و خوێندەوە کە تایتەکەی ئاڤگادە بوو. لە،
ئەوەی سەیر و جەگەی سەرسوەمانم بوو هەر کە گەیشتمە کۆتایی
شیعرەکە، وشەی کۆنگەر لە دوا دێڕدا نووسرابوو!"

دیدار مەسیفی

یتمی نەستالیژیا لە کتبە شیعری (دێژەمە منداڵیمەوە).. ئاری ئاغەک

یەکەم پەڕەقەی هاوەشتم
سەراوی دایکم ڕژاند
لەگەڵ ئەودا
چەڕەمە کەشی مامانە
یەکەم ناڵە کەگوەم لە بوو
ئی داکم بوو
دەیچریکاندوو
دەیگوت منداڵەکەم کوانە؟
یەکەک لە بابەتە گرنگەکانی دنیای شیعر بریتیە لە نەستالیژیا، کە
لە سەرجەم زمان و ئایدیا و بیرکردنەوەکانی ئەدیب و شاعیران دا
هەنگیداوەتەوە، وەک هەستەکی لەیاد نەکراو هەمیشە لەبەر چاو بەدی
دەکرێت، بەڵام قوڵی ئەو هەست و هەچوونە، لە ژینگە و بیرکردنەوەی
شاعیرەکەوە بە شاعیرەکی دیکە جیایە، لەحاڵەتەکەوە بە حاڵەتەکی تر

جیایە، لەگەڵ ئەوەش دا هەست و سۆزو بیرکردنەوەی هەر مرۆڤێک هەمیشە بەدوای ئابدوو خوازی وەتە، جا ئەو ئابردووە، نزیک بێ، یا دوور، وەک حالەتێکی سایکۆلۆژی بەردەوام وا لە مرۆڤ دەکات بەبیراورد بە ئێستا، هەمیشە جوانیەکان لە دوێنێی نزیک و لە ئەوە ڕۆژە ی دوور ببینێ!

نۆستالیژیا وەک (هەست)ێک زۆربەمان هەستی پێدەکەین، بەگومان لەزەمەنێکەوە بە زەمەنێکی تر و لەقۆناغێکەوە بە قۆناغێکی تر گۆڕانکاری بەسەر دادێت، گەڵە جار لە ناو هارمۆنیای ئێستای تەمەن دا (یەک دەنگ، یەک دیمەن، یا بێنکردنێک، یا خەیاڵێکی چەند چرکەیی) دەمانباتەوە نەو ماڵی نوستالیژیا، بۆیە هەر مرۆڤێک بەپێی ژینگەو بیرکردنەوەی، جار جارە دەچێتەوە ئەو ماڵە کۆنەی دەڵێن نووستالیژیا، بەڵام ئەوەی زێتر لەنەو ئەو ماڵەدا بەقوڵی لەگەڵ یادەوەریکان دەژی، ئەوا ئەدیب و هونەرمەندو شاعیرانن، چونکە دەربڕین لای ئەوان هونەرمەندانەو شاعیرانە گوزارشتی لە دەکرێ، کە لە هەر لەپەنجەرەیەکی یادەوەریەوە سەدەها روانین دەبینرێ، وەک:

-پەناهەندەیی: دەتباتەوە غەریبی نیشتیمان و خاک.

-عیشق و ئەڤین: گەڕانەوە بۆ زەمەنی سۆزداری و موحیببەت.

-منداڵی: گەڕانەوە بۆ ئامێزی دایک و میهرەبانی باوک.

ئەمانە هەمووی لەچوارچێوەی نوستالیژیایانە خەیان دەدەزنەوە، هەروەها یەکێک لەو بوارانەی ئەدەب کە (شیعرێ) بەزمان و هەست و سۆزی شاعیرەوە لەگەڵی بیرەوەری کەسی یەوە وەنە گۆڕەکەی یادەوەریمان نیشان دەدات، بۆیە لەکاتی خوێندنەوە، دەکرێ هەر یەکەمان لە ڕەنگ و ڕەهەندێک خەمان تێدا بدەزینەوە.

*(دەرژەمەوە منداڵیم) ناونیشانی کتێبێ شیعری تازەچاپکراوی (سەلام عومەر) دیزاینی بەرگ و ناوەڕۆک(هەرش مەغدید) لە دوو توێ کتێبکی ٢١٣ لاپەڕەیی بەتیراژی ٥٠٠ دانە چاپکراوە.

*ئەگەر پێلینی ناوەڕۆکی شیعرەکان بکەین دەتوانین بڵێین لە چەند بەشێک پێکهاتوە، بەڵام فەرمە گشتیەکەی وەک ناونیشانی کتێب، دوای خوێندنەوەی سەرجەم شیعرەکان ئەوەی زێتر سەرنجی بە خۆ ڕاکێشام، بریتی بوو لەوەی کە زۆربەی دەقەکان لە چوارچێوەی نۆستالیژیا خەیان دەدەزیەوە، نۆستالیژیایەکی دوور، ئەجگار دوور، بۆیە لەو ڕوانگەیەوە خوێندنەوە ئەدەبیەکەشمان تەنها بە ریتمی یادەوەریکان دەبێت، چونکە وێناکاری جوان و بنیاتنەر لە وێنەی شیعری و زمانی شیعری سەرجەم بەرهەمەکانی ئەم کتێبە هەستی پێ دەکرێت.

*لەڕدا چەند نموونەیەک لەو تەکستانە دەخەینەروو کە لە جیهانە فراوانەکەی (سەلام عومەر)ی شاعیردا ڕووبەرێکی فراوانی داگیرکردوە، ئەگەر تەماشای سنووری جوگرافیای شیعرەکانی بکەین هەست دەکەین

(نەستالیژیا) زاڵە بەسەر هەموو لایەنەکانی دیکەی شیعری، لە ڕۆژانەوەی منداڵیەوە لەیەکەم لەحزەدا (هەست) وادەکات ئەستاش بەهەمان ریتم (ترس و ژان و ئازارو ئەش)ی شریقەیەک کە بە چارەسەر بەکارهاتوە، بەناو لای شاعیر ئەو دیمەن و سیناریۆیە لەیاد نەکراوەو بۆیە بەهەستە شیعر دەریبڕیوە و ئەو زەمەنەمان نیشان دەدات کە (خاڵە)ی وەک چارەسەرسازێک لە خوارزای خۆی دەدات، لەکاتێک دا خاڵ هەمیشە خۆشویستە، ئەو شریقەیەی بە دەستی خاڵ لەخوارزای دەدات، گەرچی وەک دووپشک ئاسا پڕ ئەش و ژان بووە، لە هەر زوو هەڵساوەتەوەو چاکبۆتەوە، ئەستاش ئەو منداڵەی ئەوە ساڵە، نێک دوو پشک، خۆی دەکاتە هەزار پشک بەس بە ئەوەی حزبەکەی هەستێتەوە، ئەم لەکچواندنی نەوان مرۆڤ و حزب پەیمان دەدات شاعیر بە هەستی مرۆڤدۆستیەوە دەوانێتە ئەو بابەت و هزرو بۆچوونەی کە هەمیشە لەخەمی دایەو لەبیری ناکات.

هەروەک شاعیر لە (دەرزەمەوە منداڵیمەوە-لاپەڕە ١٧)دەڵێت:

دەرزەمەوە منداڵیمەوە
هەرگیز ئەو شریقەیەم بیرناچێتەوە
کە خاڵە (نورەدین) م
لەنەو قاپە ستیلەکەی دا کوتاندی و
وەک دوو پشک لەمنی دا
شریقەیەک...
زەر زوو منی هەستاندەوە
حەزم دەکرد خاڵم ماباو
هەمان شریقەی لەحزبەکەی منیش داباو
هەروەکو من هەستاباوە.

*لە دەرگادان، بریتیە لە حاڵەتێکی وەئاگا هاتن و ئاگاداربوون لەو پەیام و مەبەستەی مرۆڤ کە لە خەیاڵی دایە، هەر دەرگایەک چەمک و مەفهومێکی هەیە لە ژیان، بەدرێژایی تەمەنی هەر یەکەمان چەندین دەرگامان بینیوە: (دەرگای هەنگاوەنگ، دەرگای هەش، دەرگای خەڵ، دەرگای عیشق، دەرگای موحیببەت، دەرگای دابەزان، دەرگای فرمێسک، دەرگای نەخۆشی و ناخۆشی... هتد).

لەرەدا شاعیر هەموو دەرگایەکان وەلادەنێت و دەیەوێ هەموو دەرگاکان لەبیر بکات، ئەو دەیەوێ تەنیا لە(دەرگای منداڵی) بدات و هەمدیس بە ریتمی نەستالیژیایانە بچێتەوە باوەشی ئەو ڕۆژگارەی کە پڕیان دەگوت پاکی و بەرائەت و جوانی، بۆئەوەی حیکایەتی ئەو ڕۆژانە لەدەفتەری یادەوەریکانی بنووسێتەوە، لەرەدا پرسیارێ گەورەکە ئەوەیە، گەر ئەو دەرگایەی لە نەکرێتەوەو (سەلام) یش پەیدا نەبێت لە حیکایەتی نەگوتراو ئاخ دواجار، چ کارساتێک ڕووەدات؟!

ئەوتا لە (دەرژەوە منداڵیەوە-لاپەڕە ٣١)دەڵێت:
لە دەرگای منداڵیم دەدەم
کەس نایا لێم بکاتەوە
حیکایەتی ئەو ڕۆژانەم لێهەڵدەرژێ و
کەس نایا بۆم کەکاتەوە!
*(کورسی و میرات) وەک دوو چەمک، وەک (مانا و وێنە) لەک جیاواز و دوورن، بەڵام شیکردنەوەو نیشاندانی وەک چنینی درامی کەمێک هەندەکی ئەدەبی و فەلسەفی لەخۆ دەگرێ، لای خوێنەر (کورسی) وەک پێناسەکردنێ تەقلیدیکە لەچوارچێوەیەکی سادەو ساکار خۆدەزێتەوە، بەڵام بە مانا قووڵی و فراوانیەکەی چەندین ووردە وەڵام لەخۆ دەگرێ، (میرات) یش وەک پێناسە گشتیەکەی، دەمانباتەوە سەر پرس و بابەتێک ئەویش ململانێ و بژێ بژانێ و بژخواردنی خوشک و براو نەوەکان ، بەڵام لە ڕیتمی نەستالیژیای (سەلام عومەر)ی شاعیردا، بە ڕوانینێکی دیکەو بە وێنەیەکی دیکەو بەخوێندنەوەیەکی دیکە ماناکان شی دەکرێنەوە، لای ئەو (ترس) وای لە دەکات، نایەوێ نێک لەسەر کورسی بەجێماوی باپیرەی بگومان بێت، بەڵکو گومان و ترسی لە هەموو کورسیەکان هەبێت، بۆیە ئەو لەسەر کورسی باپیرەی دانیشێت، نەوەک وەک باوکی، بیباتەوە لای باوکی، هەر لەبەر ئەو (ترس)ەش نێک بەخۆی، دەیەوی منداڵ و نەوەکانیشی لەسەر ئەو کورسیە میراتە بەجێماوە دانیشن، کەواتە لێرەدا کورسی لە ژیانی خۆی و ماڵباتی، هەر بە تەنیا دەمێنێتەوەو کەس ناوێرێ لەسەری دانیشی، نە بە پشودان و حەسانەوە، نە بە گواستنەوەی دەسەڵات!
هەروەک لە(شیعری:میرات- لاپەڕە٦٠) دەڵێت:
کورسیەکەی باپیرم ماوە
کە بابم لەسەری دانیشت
ئێستا ئەوان نامەون و
منیش ناوێرم
لەسەرکورسیەک دانیشم
کە بە لای وانم دەبا.
*لەدنیای ئەدەب دا، (دایک)یەکێکە لە گرنگترین بابەتەکانی شیعر لە هەموو کات و زەمانێک دا سەرچاوەی میهرەبانی و پاکییە، شاعیرانی کوردیش دایک وەک نوێنەری ئافرەتی ئازاربەخش و کێنەدەریان نیشان داوە، بۆیە بەشێوەیەکی گشتی(دایک) لەشیعردا مانایەکی دوورو قوڵ و جوان و پیرۆزی هەیە، هەر شاعیرێک بەڕوانینێک پێناس و تێکهەڵکێشی دایک دەکاتە تابۆی شیعری نەمری و جاویدانی ،(فانۆس)یش لە شیعردا کەمێک مانایەک دەبەخشێ کە سەرکیترینیان بریتیەلەووناکی و هیوا بەخشی، ئەووناکیەش بەرانبەر بە فەزای تاریکی دەت، بۆیە

بەکارهێنان و باسکردنی فانۆس لە شیعرو ئەدەب دا، دەلالەتەکانی فرە واتان جگە لە ئامرازی گەیاندنی رووناکی، ئەواپێناسەیەکی قوتریشی هەیە، بەیە لە(ریتمی نەستالیژیا) ی ئەم کتێبەدا جگە لەبیرەوەریەکانیەابردوو، ئاماژەدانیشە بە کەلتوورەکی پارێزراوی نەتەوەیی کەنگە بەشک لە نەوەی ئەم سەردەمەنزانن فانۆس چییەو چۆنۆ بە چی بەکارهاتوە؟ بەڵام(سەلام عومەر) لە کورتترین پەیام دا گەورەترین و درژترین مانای قوڵی کوشتن دەخاتەوو.
هەروەکلە(شیعری: فانۆس- لاپەڕە ۱۳۷) دەڵێت:
دایکم فانۆسکی هەبوو
کارەبا کوشتی.

ئەو شاکارانەی شاکار نین!.. سەدیق سەعید رەواندزی

خوێنەری کورد، چونکە دەرفەتی ئەوەی بە نەخساوە بە زمانی کوردی بەشکی زۆری بەرهەمە جیهانییەکان بخوێنێتەوە، ئیدی گەلەك شیعر و چیرۆك و ڕۆمانی، بە ناوی شاکار پێ دەناسێندرێن و کاتێکیش ئەو بە ناو شاکارانە وەردەگێڕدرێنە سەر زمانی کوردی و بە زمانی خۆی دەیخوێنێتەوە، تە دەگات ئەمانە نەك هەر شاکار نین، بەڵکو ناگونجاو دامەزێنی تێکستی نووسەرێکی ئاسایی کوردیش، نەك نووسەرێکی دیار. لەو سەنگەیەوە ڕۆمانی (ڕووکی) هان کانگ، یەکێکە لەو بە ناو شاکارانەی لە سەر ئاستی دنیا و لە نوێیشیاندا ئەدەبی کوردی، وەك ڕۆمانێکی ناوازە و داهێنرانە ناسراوە و سایی ئابردووش نووسەری ئەم ڕۆمانە، نەبەی لە ئەدەب وەرگرت. ڕۆمانی ڕووکی، کە گوایا شاکارێکی ئەدەبی گەورەیە، باس لە ژنێکی کێری دەکات، کە شوەك خوێنك دەبینێت و ئیدی دوای ئەم خوونە، بەیار دەدات ببێتە ڕووك خەر و چیتر گشت نەخوات. ئەم بەیارەی، کاردانەوەیکی گەورەی خەزانی و کەمڵایەتی لە دەکەوێتەوە و هەمووان بە هاوسەر و خزانەکشیەوە، داوای لە دەکەن کە لەو بەیارەی پاشگز بێتەوە، بەڵام ئەو هەر سوور دەبێت بەوەی کە ببێتە ڕووك خەر، تا سەرەنجام دایك و باوکی لەی دەترێن و هاوسەرەکشی لەی جیا دەبێتەوە و

خەشی، تووشی حاڵەتێکی دەروونی خراپ دەبێت و دەست لەگەڵ مەردی خوشکەکەی تێکەڵ دەکات و بەردەوام سێکسی لەگەڵ دەکات و دواجاریش دەخرێتە ژێر چاودێری دەروونی و دەبرێتە نەخۆشخانەی دەروونی. واتا کەی هەوداوەکانی ئێمە نەمانە، ئەوەیە کە باسم کرد. بەگومان گەر لە هەوی تەماوە بەوانینە ئەو نەمانە، ئەوا دەبینین شتێکی نوێ و داهێنرانەی تێدا نییە، تا شایانی ئەوە بێت وەک شاکارێکی گەورەی جیهانی بناسێنرێت. هەموومان دەزانین، گەلانی باشووری هەژمۆنیا بەگشتی، هەوەک خەرن، خواردنی سەرکیان بەربوومی هووکی و بوونەوەری ئاوی و سەوزە و میوەیە و لە هەوی تەمەن و ژیانەوە، ژیانێکی تەندروست دەژین، ئەمەش پەیوەندی بەوەوە هەیە، کە خەیان گەشت کەمتر دەخەن بەراورد بە بەروبوومی هووکی، لەبەرەوەش تەمای ئێمە نەمانە شتێکی نوێ نییە، چونکە کەریەکان خەیان هووکین، ئیدی هەنگدانەوەی ئێمە بابەتە و بە تەماکردنی لە نەمانکدا و پاشان نیشاندانی وەک نەمانکی گەورەی جیهانی، ئایا هیچ داهێنانێکی تێدایە؟! بەگومان نەخێر، بەڵکو بابەتێکەی زێر ئاسایی و گشتی و کەمایەتیشە، ئەمە لەلایەکی دیبکەوە، یە داخەوە ئێمە نەمانە بە زمانکی یەکجار بازاڕییانە وەرگێڕاوە و لە دەیان شوێنی نەمانکە باسی دەیان دیمەنی بە مانای سێکسی، بە زمانکی ئاست نزم و نا هونەری دەکات، کە ئەمە وەک هەزڵ لە خوێنەرانی هەژای هەوڵێر، نموونەمان لەم وشانە نەهێنایەوە ! ئێم جارە زمانە، بە هیچ شێوەیەک زمانی وەرگێڕان و نووسین نییە، بگرە لە نێو شەقامیش بەو شێوە بە هەتووشە، زمان بەکارناهێنرێت، چ جای ئەوەی لە دنیای نووسیندا ! بە ناو وەرگێڕی ئێمە نەمانە، جیاوازی لە نێوان زمان لە هەوی کەمایەتی و زمان لە هەوی هونەری وەرگێڕانەوە نەکردووە، بەیە هاتووە بە زمانکی بازاڕییانەی ئاست نزم، نەمانکەی وەرگێڕاوە، کە دەتوانم بڵێم بە سەدان پڵە، لە خوار زمانە میللییەکەشە، چونکە نەچاوی هیچ جارە هونەرکارییەکی زمانەوانی و کەمایەتی لە نەمانکە نەکردووە، لە کاتێکدا تەنانەت لە نێوەندە جەماوەریی و کەمایەتییەکشدا، کەسانێک بە ئاشکرا ناوی عەورەتکانی ژن و پیاو، بەو شێوە میللی و بازاڕییە ناهێنن. بەگومان ئێمە دەزانین، لە وەرگێڕاندا نابە دەستکاری دەق بکرێت، بەڵام دەکرێ تێکستێکە، لەگەڵ زمانی بە وەرگێڕاو بگونجێنرێت، چونکە هەر نەتەوەیەک، خاوەنی کولتوور و داب و نەریتی کەمایەتی خەیتی و هەنگ وەرگێڕانکە لە هووی هەندی کەمایەتی و پەروەردەیەوە، دوور بێت لە کولتووری کەمایەتی کەمگە. ئێمە ئاهاتووین، هەمیشە نزمترین بەرهەمی ئەدەبی جیهانی، وەک شاکارێکی داهێنرانە ببینین و بەرهەمی نووسەرانی کوردمان پێ

لە پەراوێزی بەرهەمی نووسەرە بیانییەکان لە هووی شیعر و چیەك و هەمانەوە بێت، لە کاتێکدا توانای داهێنەرانەی نووسەری کورد لە بواری نووسینی ئەدەب و هەماندا، ئەگەر لە نووسەرێکی ئینگلیز و تورك و کەری زیاتر نەبێت کەمتر نییە. تا ئێو هەمانەم نەخوێندبووەوە، وامەزانی وەك خوێنەرەك، بەبێش بووم لە خوێندنەوەی شاکارێکی گەورەی جیهانی، کەچی کاتێ هەمانەکەم خوێندەوە، ئێوسات زانیم ئەم هەمانە، لە هووی بابەت و هووداوەوە، هەروەها گەڕانەوەش هەمانەکی زۆر ئاسایی و سادەیە و گەر کوردەك هەمانەکی لەم شێوەیە بنووسێت، بەداخەوە هەنگێ گاڵتەشی پێ بکەن و هیچ دەزگایەك نەبێت بەشی چاپ بکات ! ئەمە وا هاتووین کە پیسایی دوورمان پێ دەرمان بێت، بەیە ئێوەندەی بە ناو شاکارێ بیانییەکان وەردەگەڕێنە سەرزمانی کوردی و دەزگاکانی چاپیش لە پێناو پارێ ئامادەن چاپی بکەن، ئێوەندێ گرنگی بە بەرهەمی نووسەرانی خەمان نادەین. وا هەککەوت، بە دوای ئەم بە ناو هەمانێ جیهانییە، هەمانی (گڕەوەی چاوکانی ئەم) ی (ئەحلام مەنسوورم) خوێندەوە، زۆر بە هاشکاویی و بەو پەڕی بەواوە دڵەم، هەمانەکەی ئەحلام، سەدان جار هونەریتر، فەلسەفیتر، پێ ماناتر و داهێنەرانەترە، لەو هەمانەی هان کانگ، چونکێ ئێوەندێ پرس و بابەتی فەلسەفی و هزریی و سیاسی و کەمەایەتی تێدایە و گومان و پرسیار لای خوێنەر دروست دەکات. من دەزانم، هەنگێ خوێنەرانەك هەبن سەیریان بەو بەچوونەی من بێت، بەهام وەهامی من بێ ئێوان ئێوەیە، بچن هەردوو هەمانەکێ بەدوای یەکتریدا بخوێننەوە، ئەو کات بزانم تێگەیشتنەکی دیکەیان دەبێت یان نا؟!

• پەراوێز: هووکی، هەمان، نووسینی: هان کانگ، وەرگەڕانی: هێژار عوسمان، بڵاوکراوەی ناوەندی غەزەلنوس _ 2016.

*ئەم بابەتە لە هەژنامەی هەولێر ژمارە (4354) لە 30/7/2025 بڵاوکراوەتەوە.

سەبارەت بە بەیاری بەسمیکردنی بە ناو "عەبای زینەبی" لە بەغداد، داهاتوو خراپتر دەبێت!.. شیرین عەبدوڵا

لە هەنگاوێکی کۆنەپەرستانەی نوێدا بەرامبەر بە ژنانی عێراق، کۆمەڵەیەکی بەرپەرچدانەوەیی کۆمەڵایەتی، ئەنجومەنی پارێزگاری بەغدا ڕۆژی سێشەممە (٣)ی حوزەیران (٢٠٢٥) بڕیاریدا شتێک بە ناو "عەبای زەینەبی" وەک جلوبەرگی ڕەسمی لە پایتەختی عێراق پەسەند بکات.
ئەم بڕیارەش لە بڕیاننامەیەکی (هودا جەلیل ئەلعبود) دا هاتووە کە سەرۆکی (لیژنەی ژینگە) یەی لە ئەنجومەنی پارێزگا سەربەخۆکانی هاوپەیمانی دەوڵەتی نیشتیمانی.
لەو نامەیەدا (هودا) ئاماژەی بەوە داوە کە ئەمە "بە ئامانجی پتەوکردنی ڕەمز و کەرامەت و حەیا، بەتایبەت لەناو هەڵگرانی تاقیکردنەوەدا، پاش ئەوەی داواکارێک بە دەنگدان لەسەر پەسەندکردنی عەبای زینەبی وەک جلوبەرگی فەرمی پێشکەش کرابوو"، ئەمەش بە بیانووی ئەوەی هەندێک لە مامۆستایان ڕەگریان لە خوێندکارە کچەکان کردووە لە پێشینەی عەبا لە هەڵگرانی تاقیکردنەوەدا لە ترسی قەپیەکردن (غەش).
وێنە و ڤیدیۆ و نموونەی ئەم عەبایە بڵاوبۆتەوە کە گوایە (١٤٠٠) ساڵ لەمەوبەر بەکارهاتووە. جێگای سەرسوڕمانە کە مێژوونووسانی سوننە و شیعە لەسەر زۆرێک لە ووردەکارییەکانی ئەو سەردەمە مێژوویی ناکۆکن، لەوانەش بڕواری لەدایک بوون و مردنی زۆر لە کەسایەتییەکانی ئەو سەردەمە، یان تەنانەت شوێنی ناشتنیان، کەواتە چۆن توانیان بەم ووردییە ئەم پێشاکە تایبەتە بناسێنن؟ ئەمەش ئەو پرسیارە دەهێنێتە ئاراوە کە وروژاندنی ئەم پرسە لەم قۆناغەدا پاڵنەری سیاسی پەیوەندیدار بە ئەمەوی لەپشتەوەیە، نەک مێژووی ڕابووردوو؟ بە تایبەتی بەڵەبەر چاوگرتنی ئەوەی کە عێراق بڕۆ هەڵبژاردن دەوات!
ئەم بڕیارە بە ڕەکەوت و لەخۆیەوە نەهاتووە. دەسەڵاتی میلیشیاکان و سیستەمی پیاوسالاری ئیسلامی سیاسی دەسەڵاتدار لە عێراقدا زیاتر لە دوو دەیە، لە پاش دەسەڵات گرتندەستیان لە (٢٠٠٣)وە، لە

هەوڵدان بۆ هەموو جۆرە ڕەگەزپەرستییەک، بۆ سەپاندنی دواکەوتوویی و پاشکۆکشە بەسەر کۆمەڵگا و سیستەمی هەموو شوێنوارێکی پێشکەوتنخوازی.
هەر لە هەوڵە دووبارەکانیانەوە بگرە بۆ چەسپاندنی یاسای جێعفری تا ئێم دوایانە لە (٢١)ی کانوونی دووەمی (٢٠٢٥)دا هەموارکردنەبەدناوەکەی یاسای باری کەسی (١٨٨)ی ساڵی (١٩٥٩)یان پەسەندکرد، ئامانجیش لە ڕەگەزی ڕەکەوتنەکی سەقەتی یەسوا لەنێوان "پەکهاتە" سەرکیبەکانی پەرلەمان (سوننە و شیعە و کورد). هەروەها پەسەندکردنی بەناو (یاسای ڕەکخستنی ناوچەکی دیجیتاڵی)، لە (١٤)ی شوباتی (٢٠٢٣)دا بۆ دەمکوتکردنی دەنگی ناڕازی و پتەوکردنی ئیستبداد و گۆشەگیرکردنی هەر دەنگێک کە ڕەخنە لە دەسەاڵتە گەندەڵەکەیان بگرێت، ئەمە جگە لە خراکردنەوەی هەنگاوەکانیان بۆ تەواوکردنی پڕۆژەی بۆ ئیسلامیکردنی یاساکانی تایبەت بە ژنان و دووبارەکردنەوەی ئەزمونی ئێرانی لە عێراق، کە بۆ یاسای خەزان لە عێراق ناسراوە.
لەپەناو داسەپاندنی ئەم جۆرە گەڕانکارییە کۆنەپەرستانەدا، پەنا دەبەنە بەر دەربەینی بەتاڵ و بە ناوەڕۆک، لە چەشنی "ڕێز و کەرامەت و حەیا" وەک پێوەری وەهمی بۆ زاڵکردنی باڵادەستییان و کۆنترۆڵکردنی خواستە ڕزگاریخوازییەکانی ژنان و ژێردەستەیی هەمیشەییان، و بەم جۆرە، کۆمەڵگا و نەوە یەک لە دوا یەکەکانیش ملکەچ بکەن، لە کاتێکدا خەیان بەردەوامن لە گەندەڵی و تاڵانکردن و سەرکوت و کوشتنی خەپیشاندەران و دزینی موچەکان و برسیکردنی جەماوەر و لەناوبردنی خزمەتگوزارییە گشتییەکانی وەک ئاو و کارەبا و خانوو بەرە لە ڕەگەزی سیاسەتە نیۆلیبراڵیەکانیانەوە، کە ملیۆنەها کەسی خستەتە بەردەم نەخۆشی و ئاوارەبوون و دەربەدەری چ بەهاوین لە پلەی گەرمی سەختی سەروو (٥٠) دەرەجە و چ بە سەرمای زستانی عێراق.
باس لە "ڕێز و کەرامەت و حەیا" دەکەن لە کاتێکدا خەیان هەمیشە خەریکی زیندووکردنەوەی هەموو ئەو شتانەن کە ڕێز و کەرامەتی ژنان پێشێل دەکات، وەک بە یاساییکردنی هاوسەرگیری کچانی منداڵ لە تەمەنی نۆ ساڵیدا، و بەبەشکردنیان لە مافەکانیان لە میرات وسەرپەرشتی منداڵ و جیابوونەوە، ئەمە جگە لە پاساوەکانیان بۆ هاوسەرگیری کاتی و چەندین داهێنانی تاوانکارانەی دیکە کە دەکەوێتە قاڵبی دەستدرێژی سێکسیەوە. پاشان داوای "حەیا" لە ژنان دەکەن تا دونیابن لە ملکەچکردنیان و قبووڵکردنییان بە دەندایەتی کۆنتڕۆڵی پیاوسالاری.
ڕەنگە ئەم بیارە شتێک لە گاڵتەجاڕی پووچ دیار بێت؛ هەتا

تاقیکردنەوە چ پەیوەندیەکی بە "ڕێز و کەرامەت و حەیا" وە هەیە؟..
و لەهەمان کاتدا سەرچاوەی تووڕەییشە، چونکە ڕێنگە وا لە هەندێک خەزان بکات بسڕەمنەوە لە ناردنی کچەکانیان بۆ دامەزراوەکانی پەروەردە و خوێندن مەگەر بە پشینی جاری پسوڵەندکراوی عەباوە نەبێت، نەوەک تەماتبارکرێن بە کەمی "ڕێز و کەرامەت و حەیا".
هەر ئەمشە مەبەستی ئەم جارە یاسایانەیە، کە سڕپاندنی ئاستەنگی و سنووردارکردنی خوێندنی ژنان و لەکەدار کردنی ناوبانگی دامەزراوەی پەروەردەیی و لەقەڵەمدانیانەوەک شوێنێک کە ئاسایشی تێدا نییە بۆ ژنان، بۆ مەبەستی ئاسانکاری بۆ داسڕپاندنی شتی خراپتر.
١١ی تەممووزی ٢٠٢

بۆچی بەدوای شعردا چیرۆک و ڕۆمان؟.. سەلام عومەر

تەواوی ژانرە ئەدەبیەکان گرنگە بخوێنرێتەوە، چونکە هەموویان سوودبەخشن و لە بواڕەکانی خەیاندا چڕۆت دەدەنە، خوێندنەوە بگشتی پێت دەکا لە زانیاری و ڕۆشنبیری گشتیت فراوان دەکا، ئگەر جاران شیعر پانتاییەکی بەرفراوانی لانەو خوێنەران داگیر کردبوو، چونکە ببووە چەکی تەکەشان و لە پاییشیدا تەواوی ژانرەکانی دی لە خەیدا کەکردبوو، ئەوە چیرۆکەکانی بەرئاگردان و حیکایەتەکانی شەوانەی باپیرانمان بەس بوون تا شەوانە لانەو خەیاڵدا بنووین، وەلە لەهەمان کاتدا ئەوسا شیعر پێشەوایەتی شکۆش و سەردەمی وتاری سیاسەکانی کوردستان بوو، بتایبەتیش کە زەرینەی هەرە زەری خوێندەوارەکانی حوجرە و قوتابخانەکان لەگەڵی شیعرەوە پانتاییەکانی ئەدەبی شگۆیان ناساند، زەرینەی هەرە زەری سیاسی و سەرکردەکانی نیشتمان شیعریان کردبوو دروشمی پارتەکانیان، لە هەگبەی هەرتەکەشارێکی نیشتماندا چەندین دیوانە شیعر هەبوو، لە رادیەو ڕاگەیاندنەکانیاندا هەر بشیعر دەستی پێدەکردو بە ئیرقیبیش کەتایی دەهات.
ئەوکاتانە شیعر لانەو دیوەخان و شەوانی بەر ئاگردان و تەنانەت زمانی منداڵکانی پێدەپژا، هەر لە لایلایەی دایك و تا پەندو

ئیدیەمە کوردیەکان، ئاخر ئەوکاتانە شیعر باری زۆر گرانبوو جگە لەلایەنی شێوگۆیەکەی داستان و بەیت و چیرۆك و چامەی پەدەنووسرایەوە، هەکارەکەی نەبوونی چیرۆك نووس و رۆمان نووس بوو، ئەو توانایە نەبوو تا لەجیاتی شیعر بشوازێکی دی پەیامەکان بگەیەنن بەیە زۆرینەی نووسەران پەنایان بە شیعر دەبرد و لەوەو گیانی شێوگۆیی و تواناکانی خەیان دەسەلماند، هەبەتە گەیشتنیشی ئاسانتربوو و زووتریش خوێنەر و گوێگر ئەزبەری دەکرد، ئەو جگە لەوەی سەد ساڵك لەمەو بەر خوێندەواری کەم بوو و زۆرینەش بەزمانی داگیرکەرەکان دەیاننووسی ئێستا کە نووسەری چیرۆك و رۆمان زۆرە و هەروا وەرگێڕانیش شاکارەکانی نووسەرە جیهانیەکانیان بە کردوینە کوردی، بەتایبەتیش بەزمانێکی سادەتر دەنووسرێ، خوێنەری خوێندنەوەی رۆمان زۆر بوو بەتاسەوە بەدوایدا دەگەڕێن، رۆمان چ دیرۆکی بەت یان خەیاڵ خوێنەر دەباتە جیهانێکی دی و لەگەڵ کارەکتەرەکاندا دەژی دەچێتە نەو رووداوەکان و چۆژ لە سەرکەوتنی پاڵەوانەکە وەردەگرێت و بەگلانیشی دەتەنگ دەبەست، خە ئەگەر رۆمانەکە دیرۆکی بەت و پشت بەخەیاڵ ببەستێ ئەو رابردوو وەبیر خوێنەر دێنێتەوە و پەی دەبێ تە لەوەو هاتووی، ئەویش دەچێتەوە دواوەو لەگەڵ کەوتن و هەستانەوەکاندا لەگەڵ سادەیی ژیانی رابردوودا دەچێتە نەو خەیاڵ و چۆژ لەم گۆڕانەوە دەبینێت و زۆر جاران ئەگەر رۆمانەکە کاریگەر بەت و بەزمانێکی جوان داڕژرابەت ئەو خوێنەر حەزدەکات رۆمانەکە درێژ ببێتەوە.

دوای خوێندنەوەی هەر رۆمانێك خوێنەر لە زۆر بواردا سوود دەبینێت جگە لە چۆژ زانیاری لەسەر رابردوو یان خەیاڵ و رستەی جوان و وشە فراوانتر دەبەت، دەتوانێ لە پەند و ئیدیەمەکانی نەو رۆمانەکەدا سوود وەرگرێ لە ژیانی رۆژانەیدا رەنگدانەوەی هەبێ، بەجۆرێك لە نەو کەبوونەوەو گفتوگۆکاندا خەی بناسێنێ و فێری وشەسازی و دەوڵەمەند بوون لە قسەکردندا بەت، لەرێوەیە رۆمان خوێندنەوە ئەو دەرفەتەت بە دەخسێنێ کە بتوانی لەنەو کەمگادا جیاواز دەرکەوی یان جیاواز بیر بکەیەوەو نووسەرانی باش و خراپیش لێك جیا بکەیەوە.

لەبیرمان نەچی رۆمانە دیرۆکیەکان کە بەکەمکی خەیاڵ نووسراون ئاوێنەی رابردوومانن و لەنەو وێنەکانی رۆماندا نمایش دەکرێن، بەجۆرێك ئەمە رادەکێشێنە نەو خەیاڵەوەو ناچاری بەردەوامیمان دەکێن لەسەر خوێندنەوەی ئەو جۆرە رۆمانانەو مانەوەمان لەنەو دنیای کتێبدا.

لەرێوە دوای تێربوون لە شیعر رۆمان و چیرۆك خوێنەریان بەلای خەیاندا راکێشا، ئەوە بەومانایە نایەت شیعر بەهای خۆی

لەدەستدابێ، هەشتا ئەو ژنانەی ئەدەبیێ کەپێ لە ئیدیەم و بەزمانەکی جیا دەنووسرێ خوێنەری خۆی هەیە، هەن لەنێو ئەو دنیایەدا نەبێ پشوو نادەن.

ئەی تورکیا لە ململانێی نێوان ئیسرائیل و ئێراندا!.. عوسمانی حاجی مارف

زیاتر لە دە ساڵە پەیوەندی تورکیا لەگەڵ ئیسرائیلدا گرژی قووڵی بەخۆیەوە بینیوە، لەهەمانکاتدا چەندین سەدە قەناغی دوژمنایەتی ئاشکرا، یان کێبڕکێی لەگەڵ ئێراندا هەبووە، بەم پێیەش لەئێستادا لە بەرژەوەندی هیچ کام لە ئیسرائیل و ئێران هەڵوەستی نەگرتووە. لە شێوەی ئەم دواییەی هەردوو وڵاتدا ئەوەمان بۆ دەردەخات کە ئەنقەرە لایەنگری ئەوەیە نفوزی ئەتەمی ئێران سنووردار بکرێت، لەلایەکی تریشەوە نیگەرانی سەرسەختی بادەستی سەربازی ئیسرائیلە لە ناوچەکەدا و ترسی هەیە لە دەرئەنجامی ئەگەرەکانی دامەزانی کەماری ئیسلامی لەژێر گوشاری ئەمریکاو ئیسرائیلدا.
لە سەردەمی ئەردەغانەوە، ئێران و تورکیا لە سوریا خەریکی ململانێیەکی درێژخایەنی بە وەکالەت بون، تاران پشتیوانی لە ژەمی ئەسەد دەکرد و ئەنقەرە بەتەنگ پشتیوانی ئۆپۆزیسیۆنەکانەوە بوو، بەڵام ئەمە دوو جیاوازە هیچ گەڕانکاری و کاریگەریەکی لە بیرکردنەوەی ستراتیژیان لە تەواوی ناوچەکە نەکردووە، وەک دوو زلهێزی ئیقلیمی و یەکسان لە دژایەتدا و یەکسان لە هاوسەنگیدا مامەڵەی یەکتریان کردووە، بەوهێواوە خۆیان لە دوژمنایەتی ڕاستەوخۆ بەدوور دەگرن.
بە لەبەرچاوگرتنی ئەم هاوسەنگیە مێژوویە و هەبوونی هەردولایان بە دەخالەتیان لە ناوچەکە، بیرکەی بونی ئێران بە هەڕەشەی ئەتەمی لای تورکیا، هەڕەشەی سورو مەترسیداربووە. ئەگەر تاران سوودەکی لەو شۆڕیە بەدەست بهێنێت، ئەوا بە شۆڕیەکی کاریگەر ئێران هاوسەنگی هێزی سە سەدە لە بەرامبەر تورکیا کەتایی پێدەهێنێت. بۆیە ئەنقەرە بەشۆڕیەکی گشتی پشتیوانی لەو هەوشوێنانە کردووە کە ئامانجیان

□□گریکردنە لە بە ئەتەم بونی ئێران.
ئێران و تورکیا هەرلایەکیان پەیوەست بە سیاسەت و بەرژەوەندیان لە ناوچەکەدا بە شێوازی جیاواز دژایەتی ئیسرائیلیان کردووە.
ئەوەی جێگای سەرنجە پەیوەندیەکانی تورکیا و ئیسرائیل لە سەردەمی ئەردۆغاندا بە شێوەیەکی بەرچاو تێکچوو، ئەو سیاسەتەی تورکیا روبەدەرەوە پەیڕەوی دەکرد، پشتکردنە ئەورووپای ناوەندی و دەستهەڵگرتن لە یەکێتی ئەورپا و هەوکردنە □□ژهەڵاتی ناوەڕاست بوو، ئەتوانین بڵێین لەم پرسەی ئاوەزان بونێی بە ناوچەکەوە، لە هەمان کاتدا وەک هەکابەرێکی بەرژەوەندیەکانی ئیسرائیل لە ناوچەی □□ژهەڵاتی ناوەڕاست هەنگاوی ناوە.
هەر لە ساڵی ٢٠٠٦ ئەردۆغان بە میواندارێکردنی شاندێکی تاقمی تیرۆریستی حەماس گەرژی و ئاڵۆزیەکانی لە بەرامبەر ئیسرائیل هەڵگیرساند. کاتێک هەژموونی ئیسرائیل هەرشیان کردە سەر کەشتیەکی تورکیا لە ساڵی ٢٠١٠دا، کە ئیسرائیل هەوڵی ئەدا شکاندنی گەمارۆی کەرتی غەززە لە ژێر کۆنترۆڵی حەماسدا دەربهێنێت، هەشت هاووڵاتی تورکیا و دوو هاووڵاتی ئەمریکی کوژران. بە دوایدا پەیوەندیەکانی تورکیا و ئیسرائیل بە تەواوی داما، هەروەها بەردەوامی دەسەڵاتی ناتانیاهۆ، بەوەی پەرچەکرداری بەرامبەر دەخالەتی تورکیا لە ناوچەکە نیشان ئەدا، تێکچوونی پەیوەندیەکانی خەراتر کرد، □ق و کینەی قووڵ و وەستانەویان بەرامبەر یەکتر، کەنەوانی ناتانیاهۆ و ئەردۆغان گەشت بەوەی گەیاندنەوەی پەیوەندیە هەمیشەیەکان نزیک کردەوە لە مەحاڵ. هاوکات ئیسرائیل کەناڵەکانی پەیوەندی لەگەڵ هەسەدە دامەزراند، ئەم هەنگاوەی ئیسرائیل وەک بەشکەی لەوەڕامدانەوە بە پەیوەندیەکانی ئەنقەرە بوو لەگەڵ حەماسدا.
□ووداوەکانی دوو ساڵی □ابردوو زیاتر پەیوەندی نێوان تورکیا و ئیسرائیلی ئاڵۆزترکرد، لە مانگی کانوونی دووەمی ساڵی □ابردووەدا تورکیا یارمەتی هەژی میلیشیای ئەحمەد شەرعی دا و گەیاندنی بە □ووخاندنی ئەسەد، بەمەش دیمەشق کەوتە دەست گروپە ئەپەزیسیۆنە میلیشیاکان بە سەرکایەتی هەیئەت تەحریر شام، ئەم هەنگاوەش داڕژرانی سیاسەتی ئیسرائیلی توڕە کرد و هەندەکیان بەو ئەنجامە گەیشتن کە تورکیا یەکە لە کابەری سەرسەختی □□ی ئیسرائیلە لە ناوچەکەدا، بەتایبەتی دوای □وخانی ئەسەد و دەخالەتی □استەوخۆ و بەردەوامی تورکیا لە سوریا ئەم حاڵەتی بارگرژی و ململانێیە هەردووڵای بەرجەستەکردووە.
لەهەمانکاتدا بە ئەنقەڕەش هەمان هەستی پەرچەکردار لەبەرامبەر □□ی ئیسرائیل راگەیەندرا، کە هەژە سەربازیەکانی ئیسرائیل لە تشرینی یەکەمی ٢٠٢٣ وە نیشانی داوە هەر لە وەرانکردنی

سەرکردایەتی و ژێرخانی حەماس و حزبوللا تا بە ئامانجکردنی فەرماندە باڵاکانی سەربازی ئێران و کۆنترۆلکردنی تەواوی ئاسمانی ناوچەکە، ئامانجی دەکاتە ئاوی ئیسرائیل جەمسەرگیری مەترسیدارە و جێگای هیچ متمانەیەک نیە لە بەرامبەر تورکیاشدا.
هەرچەندە ئەنقەرە دژایەتی هەر هەنگاوێکی تری سەربازی ئیسرائیل لە دژی ئێران دەکات و نیگەرانە لەهەر کردارێکی سەربازی ئیسرائیل لە ناوچەکەدا، بەڵام هێشتا پەدەچێت زیاتر پشتیوانی لە ڕووشوێنە ناسەربازیەکانی ئەمریکا بکات کە بە ئامانجی کۆتاییهێنانی تەماحە ئەتۆمیەکانی تاران، بە یەکجارەکی و بە هەمیشە، لەوانەش تەنها لەبەی دانوسان وتووێژ و گوشاری ئابووری و سزای زیاترەوە، نەک بەردەمان و هەرشی سەربازی، بەیە ئاگەر ترامپ پابەند بێت بە ڕێبازی دیپلۆماسی و فشار بخاتە سەر ئیسرائیل بۆ ئاوی هەمان کار بکات، ئاوا ئاگەری هاوپەیمانیەک لە نێوان تورکیا و ئیسرائیلدا پەیدا دەبێت.
بەڵام لەو حاڵەتشدا بە واشنتۆن ئاوە گرنگە کە متمانەی ئاوی هەبێت تورکیا دەتوانێت یان تەواو قەبووڵی بکات، بچێتە ناو سنوری بازنەی سیاسەت و بڕژوەندیەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا، دەخێکی ئارام بە دەوری باڵادەستی و سەرمایەگوزاری بە ئەمریکا لە ناوچەکەدا پەیدابکەن، لایەنگران دنیایی ئاوە بدەن کە لە ئاگەری پەرسەندنی سەربازیدا خەیان بە دوور بگرن.
تورکیا لە ئێستادا نزیکەی چوار ملیۆن پەنابەری لەخۆ گرتووە کە زۆربەیان خەڵکی سوریا و وڵاتانی ناسەقامگیرن و باش دەزانێت کە هەڕەشانی سەربازی لەگەڵ ئێران دەتوانێت ببێتە هۆی لێشاوی زیاتری پەنابەران. هەرچەندە زۆربەی ناوەندە گەورەکانی دانیشتوانی ئێران بە سۆدان میل لە سنووری تورکیاوە دوورن، بەڵام زۆرێک لەو هاووڵاتیانەی کە لە ماوەی دەیان ساڵدا لە کەناری ئیسلامی هەڵاتوون، تورکیایان وەک پەناگەیەکی پەسەندکراوی خەیان هەڵبژاردووە، وەک ڕێگەیەک بۆ ئاوروپا و ئەمریکا، کە دەخی دوای ڕوخانی کەماری ئیسلامی دەخێکی وەها نالەبار پێشبینی دەکرێت، بە ملیۆن ئێرانی ڕووبکەنە تورکیا.
هەروەها ئاوەش کە زیاتر جێگای نیگەرانی ئەنکارایە ئاو لایەنە ئۆپۆزسیۆنانەی ئێرانە کە لەهەمانکاتدا دژی حکومەتی تورکیان، داماننی ژمەی ئێران بقەزنەوە لە پلاندانانی هەرشی سنووربەزانن بە سەر تورکیا، وەک پێکهاتنی هەزی میلیشیای ئیسلامی و لایەنگرانی پەکەکە بە تەکدانی ئاسایشی تورکیا بە بەکارهێنانی خاکی ئێران.
ئێردۆغان زۆر سوپاسی ترەمپ دەکات، کە سزاکانی سەر سوریای هەیئەتساردووە و ئەحمەد شەرع لە لیستی تیرۆر دەرهاتووە، ئەمەش

دەتوانێت یارمەتیدەر بێت بۆ سەقامگیرکردنی سنوورە دوور و درێژکانی لە باشوری تورکیا، جگە لەوەش بەیارمەتی کانی ترەمپ و هەوڵستە ئاگەیندراوەکان سەبارەت بە نەوخانی ژێم تا ئادیەک لەگەڵ هێزی سووری ئێردۆغان سەبارەت بە ووخانی دەوڵەتی ئێران یەکدەگرنەوە، بەیەپەدچێت ئێردوغان زیاتر هاوتەریب بێت لەگەڵ پلانە دیپلۆماسیەکانی ئیدارەی ترەمپ بۆرامبەر ئێران.
ئەوەش شاراوە نیە کە ئێردۆغان سوکایەتی بە حکومەتی نەتانیاهۆ دەکات و زۆرجار قسەی تونند لە دژی ئەپڕاسیۆنە سەربازیەکانی ئیسرائیل بەکاردەهێنێت. لەم دواییانەدا ناتانیاهۆی بە "گەورەترین بۆربەست لەبۆردەم ئاشتی ناوچەکە" وەسف کرد و هێرشەکەوتی ئیسرائیلی بۆ "باندەکی ئاشکرا" بۆراورد کرد.
دەستپێکردنەوەی گفتوگۆکانی نێوان ئەمریکا و ئێران هاوکاری پرسەی دیپلۆماسی دەکات، کە لەم بارەیەوە بگشتی دەخی ناوچەکە و چاوەوانی لایەنکان بەستراوەتەوە بەو دانوستانەی کە دەبێت ئەمریکاو ئێران ئەنجامی بدەن، کە تائستا لەوبارەیەوە کاتێکی گونجاو دیاری نەکراوە، هەر بەیەدەخەکە بگشتی بە هێواسراوی و ناڕۆشنی ماوەتە، تا باسکردن لە ئگەری ئەوە هەیە شێکە بوبداتەوە.
لە هەمانکاتدا چاوەاون دەکرێت ئەمریکا تەواوی پرسکانی ئێران بخاتە نەو وتووژێ ستراتیژیە دوو قۆیەکانی لەگەڵ تورکیادا، تا بە ڕێکەوتن لەگەڵ تورکیا جێخت لەسەر ئەوە بکاتەوە کە ئامانج لەی ووخاندنی ژێمی ئێران نیە، بەڵکو فشارخستنەسەریەتی بە ئەوەی لاواز بێت، دواجار واز لە تەماحە ئەتەمیەکانی بهێنێت، دژئەنجامێک کە بەرپرسانی تورکیاش پشتیوانی لەدەکەن، هەروەها ئەمریکا هەوئەدات ئیسرائیلیش پابەند بکات بەو ئەنجامگیریەی کە ئەمریکا لەگەڵ ئێراندا ڕێکەوتە.
کەماری ئیسلامی ئێران، هیچکات وەک ئێستا لە پگەیەکی وەها لاوازدا نەبووە، دوبارە بونەوەی لەدانی یەک لە دوای یەک دەتوانێت بەرەو لەواری داماندا بەرێت. لەم سیناریۆیەدا تورکیا دەرفەتێک لەدەست ئەدات بۆ دەستبەرکردنی بەرژەوەندیەکانی ئگەر ئیسرائیل شەڕی ئاسمانی خۆی نوێ بکاتەوە، مەترسی هاوشێوەی دوانزە ڕۆژی شەڕەکە زیاتر دروست دەبێتەوە.
لە هەر حاڵەتێکدا، گەر واشنتۆن پشت بە پەیوەندی ئاستوخۆی نێوان تورکیا و ئیسرائیل ببەستێت تا گرژیەکانی هەر دوولایان پەڕ نەسێنن، بە تورکیا ئەوە کارسازترە ئیدارەی ترەمپ کار لە سەر بەهێزکردنی هێوە بەرفراوانکانی بە دروستکردنی متمانە لە نێوان ئیسرائیل و تورکیا بەرجەستەکاتەوە. بە کۆکردنەوەو ڕێکەوتنی

هەردوولا بۆ گفتوگۆی زیاتر لەسەر چالاکیە سنووربەزێنەکانی ئێنقەرە لە باکور و باشووری سوریا، کە سەرچاوەیەکی دیکەی گرژی هەردوولایەنە.
ئەردۆغان هەوڵەدات بە بەدەنگی ململانێکان وەک شێوەی ١٢ ڕۆژەی ئەم دواییەی نێوان ئیسرائیل و ئێران بقۆزێتەوە، هەم بۆ بەهێزکردنی پێگەی ئێنقەرە لە ناوچەکەدا و هەم بۆ سەرقاڵکردنی لە پرسە ناوخۆییەکان.
تورکیا هێکشانی سەربازی ئەم دواییەی نێوان ئیسرائیل و ئێران بە دەرفەتێک بۆ بەرزکردنەوەی گرنگی دیپلۆماسی خۆی دەزانێت، ئەردۆغان ویستوێتی لە ئیستانبوڵ میوانداری وتووێژی ئاستوخۆی نێوان بەرپرسانی باڵای ئەمریکا و ئێران بکات، بەڵام ئەو هەوڵانە شکستی هێنا، جگە لەوەش بۆ گشتی دەخەکە بۆ جۆرێک ئاڵۆزی و بارگرژی پێوە دیارە، واپەدەچێت لە ئێستادا هێرەوی هێوداوەکان لە چاوەڕوانی دانوستانی ئەمریکا و ئێراندایە!.

عوسمانی حاجی مارف

لۆبارەی ئەزموونی یوسف عیزەدینەوە.. بڕند باجەکان

ئەمان و چیرۆکەکانی یوسف عیزەدین، بە جیهانە ناوکییە قووڵ و پڕ لە ناسنامە و گەنجینەکەیان، مەرگێکی بەپیتن بۆ لێکۆڵینەوە لە هەوانگەی دوو فەلسەفەی جیاوازەوە کە یەکێکیان ڕیشاڵەکانی لە قووڵایی ڕەحی مرۆڤ دەدزێتەوە، ئەوی تریان لە سەرچاوەی گومان و عەقڵدا. ئەم دوو هەوانگەیە، واتە فەلسەفەی خودانەناسی و فەلسەفەی خودناسیی دیکارت، وەک دوو ئاوێنەی جیاواز کار دەکەن بۆ تیشک خستنە سەر ئەو جیهانە دوورەماندەی یوسف عیزەدین بنیاتی ناوە.

کارەکتەرەکانی یوسف عیزەدین زەرجار وەک گەیدەیەکی ڕەحی دەردەکەون. ئەوان لەناو نائومێدی و دابڕان و گەڕان بەدوای ڕەگ و ڕیشە و مانای بوونداد دەژین. ئەم گەڕانە، کە ڕەنگە لە سەرەتادا وەک گومانێکی جیهانی یان ناسنامەیی دەربکەوێت، لە قووڵاییدا

دەکرێت وەک حەزی نادیاری ڕۆح بە نزیکبوونەوە لە حەقیقەتی باڵا لێکبدرێتەوە. عیرفان پێی وایە خودناسی بریتییە لە دۆزینەوەی ئەو هاوناکییە خودایییەی لە قووڵایی هەموو مرۆڤێکدا هەیە؛ ئەو کاتەی کە کارەکتەرەکانی عیزەدین هەست بە تەنیاییەکی قوول دەکەن یان لێناو بیرکردنەوەی بە کەتای خۆیاندا نوقم دەبن، لە ڕاستیدا لە گەشتێکی بە کەتان بەرەو حەقیقەتی خۆیان، گەشتێک کە تێیدا سنووری "من"ی بچووک دەتوێنەوە و بەرەو "من"ێکی گەورەتر، کە هەنگێ جیهان یان بوونی گەردوونی بێت، دەچن. ئەم دەخە پێ لە گیان و حەسرەتە، زەرجار لێناو چیرۆکەکانی یوسف عیزەدیندا بەرجەستە دەبێت، بەتایبەت ئەو کاتانەی کە ناسنامەی کارەکتەرەکان لە ژێر کاریگەریی مەژوو، نیشتمان یان چارەنووسی گشتیدا تێکەڵ دەبن، ئەمەش جیاکارەوەی ئەزموونی یوسف عیزەدینە لە چیرۆکنووسەکانی تری وەکو (کاروان کاکەسوور، عەتا محەمەد و توانا ئەمین)

لەلایەکی دیکەوە، فەلسەفەی خودناسیی دیکارت، بە دروشمە بەناوبانگەکەی "من بیر دەکەمەوە، کەواتە من هەم"، بناغەی بوونی مرۆڤ لە بیرکردنەوەدا دەبینێتەوە. دیکارت داوای گومانێکی بنەڕەتی دەکات لە هەموو شتێکدا بە گەیشتن بە ڕاستییەکی نەگۆ و دڵنیا. کارەکتەرەکانی یوسف عیزەدین زەرجار نموونەی هاوونی ئەم گومانە و گەڕانە عەقڵانییەن. ئەوان لێناو بیرکردنەوەی بە وەستاندا دێنە، پرسیار لە بوونی خۆیان، لە ناسنامەیان، لە مانای ژیان و چارەنووسیان دەکەن. لێنەو نووسەرە گەنجەکان، لە چیرۆکەکانی (ئارام محەمەد) و (جگەر بەختیار) زەرجار هەست بەم دنیایە دەکەین. ئەم گومانە عەقڵانییە، کە دەڕاوکێیەکی فیکریی قووڵ لەگەڵ خۆیدا دەهێنێت، وەک ئامرازێک کار دەکات بە لەدان لە بنچینەی تێگەیشتنەکانیان لە جیهان و لە خود.

جیابوونەوەی جەستە و ڕۆح (دووانەیی دیکارتی)، یان بەمانایەکی تر، ململانێی نێوان پێداویستییە مادییەکان و بیرکردنەوەی قووڵی عەقڵانی، زەرجار لە ژیانی کارەکتەرەکانیدا هێنگ دەداتەوە. ئەوان لێناو جیهانێکی ماددیدا دەژین کە زەرجار تووندوتیژ و پڕ لە ناداڵپەروەرییە، بەڵام بیر و هۆشیان سەربەخۆیە و بەردەوام پرسیاری بوون و ناسنامە دەکات.

هەرچەندە عیرفان و فەلسەفەی دیکارت دوو ڕێچکەی جیاوازن بە خودناسی (یەکێکیان زیاتر ڕۆحی و هەستەکی، ئەوی تریان عەقڵانی و لۆژیکی)، بەڵام لە کارەکانی یوسف عیزەدیندا دەکرێت بەیەکەوە بن و تەواوکەری یەکتر بن. گومانی دیکارتی دەگەڕێت خشبکات بە

گۆڤاری عیرفانی قووتر، یان بۆ پێچەوانەوە، ئەو حەسرەتە ڕەحیمیەی عیرفان قووڵاییەکی فیکریی دیکارتی بۆ کارەکتەرەکان دەبەخشێت. کارەکتەرەکانی یوسف عیزەدین لە دۆخێکی نەوانیدا دەژین؛ گومان دەکەن و بیر دەکەنەوە و دەیانەوێت بۆ عەقڵ بگەڕێنەوە بۆ ڕاستی، لە هەمان کاتدا هەست بە تەنیاییەکی ڕەحی قووڵ دەکەن و بەدوای نزیکبوونەوە لە حەقیقەتی باڵا دەگەڕێن کە لە دەروونی سنورەکانی عەقڵ بەرتە. ئەم تێکەڵاویە کارەکانی یوسف عیزەدین دەکاتە گۆڕەپانێکی فیکریی دوورماند، کە تێیدا خودناسی وەک گێشتێکی هەمە لایەنە و بە کۆتا دەردەکەوێت، گێشتێک کە هەم ڕەچەڵەکی عەقڵ و هەم ڕەچەڵەکی ڕەح دەگرێتەبەر بۆ دەزینەوەی حەقیقەتی مرۆڤ لە بوونداد.

سەرنج: عیرفانم وەکو فەرهەنگی باڵای خودناسی باسکردووە نەک وەکو ئەو دنیا خورافییەی تەسەوف لە ئێستادا وێنای دەکا.

ڕەخنە لە عەقڵی دیماگۆجی و چەواشەکاری.. یاسین لەتیف

ئەگەر سەرنجێکی خێرا بدەینە ماس میدیای کوردی و تەرکەمەپایەتیەکان و پێچ و کەناڵەکانی ڕاگەیاندن ، بۆ تایبەتی فۆگەرو کارەکتەرەکانی نێو ئەو ڕاگەیاندنە بۆ حیزبی و بۆ ناو ئەهلیەوە لەو ماوە زەمەنیەی کەوا مووچەی فەرمانبەرانو خانەنشینانی تەدا ڕاگیرا ئەمەندە درەو هەواڵی ناڕاست و چەواشەکاریان بۆ دەکردەوە وێنەی نەبووە لە مژوودا ، دەستەکە دیارو ئاشکرایە تەنها ئامانجیان بۆ ئازاردان و داوخانی باری سایکۆلۆژی تاکی کورد بوو ، بۆ ڕوشاندنی کەرامەت و هەیبەتی ئینسانی کورد بوو ، بۆ زەلیل کردن و سەر لەشێوانی ئینسانی کورد بوو تا زیاتر دەسەڵاتی دسپوتیزمی خێڵەکی زاڵ بێت بۆ سەر کەمەگادا ، ئەم فەرمە لە میدیای چەواشەکاری مەدلەکە وا خەریکە دەبێتە کولتوری میدیای سەردەم لە دونیادا، چونکە سیستەمی سیاسی بۆ تەرویجدان و سەپاندنی دەسەڵاتی سیاسی و ئابووری خۆی و کردنی بە ئامری واقیع وەکو ئایدۆلۆژیایەک جگە لە هێزی پۆلیسی و داپڵاسین پێویستی بە پیشەسازی میدیای چەواشەکاریە بۆ ئەوەی

درکانی لای ەەعیەت بکاتە ەاست و قەناعەتیان پێ بکات و لێژیکی(درێ بکە ، درێ بکە تا باوەەت پێ دەکەن) بسەپێنن .
لە مێژووی مرۆڤایەتیدا هەرگیز لە هیچ سەردەمێکدا ماس میدیاو تەەە کەمەەایەتیەکان وەکو فەرمێکی نوێی پیشەسازی میدیایی کە هاتوونەتە نێو گەمەکەوە بە قەد ئەم سەردەمە سەرچاوەی بڕاو کردنەوەی درێ و چەواشە کردن و هەواڵی ناەاست نەبوون . ەاستێ هەندێک جار تەەە کەمەەایەتیەکان سەرچاوەی گرنگ و باوەە پێکراو بوون بە بڕاو کردنەوەی وێنەو قیدیۆی ەوداوەکان و وروژاندن و دروست کردنی ەای گشتی بەرامبەر ەوداوەکان ، بەەام لە دوای پشکوتنی تەکنەلێژیای کەمیکایشن و گەشەکردنی کایێی زانستی گیاندن و هاتنی زیرەکی دەست کرد بە نێو گەەەپانەکەو دونیای کەمیکایشن هێدی هێدی خەریکە متمانەو باوەە کردن بە گواستەوەی ئەو قیدیانەش لە دەست دەدرێت و دەبنە بەشێکی سەرەکی بە چەواشەکاری ، چونکە دەتوانرێت بە زیرەکی دەست کرد قیدیۆگەلێک دروست بکرێت درێ بکەن بە ەاست و ەاستیش بکرێت بە درێ . لەرەدا ئەوەمان بە دەر دەکەوێت ئەمە لە سەردەمێکی پووچ و جەواشەکاریدا دەژین و ئەو تەزەمان لا گەاەە دەبێت کە درەو ەاست تەکەەاوکراون و مرۆڤ ناتوانێت لە یەکیان جیا بکاتەوە بەو مانایەی ((هەمووە درێیک حەقیقەتەو هەمووە حەقیقەتێکیش درێیە)) ئەمە ئەو سەردەمە پووچێیە کە پێی دەەەن ئەنتی بەها جوانەکان، کە هەموو بەها جوانەکانی وەکو ەاستی ، دادوەری، متمانە ، ئازادی ، ەەحی هاوکاری ، لێکتێکەیشتن و یەک تر قبوڵ کردن ، بەرژەوەندی گشتی ، تەقدیس نەکردن و ..... هتد لە ناو چوون .پرسیارەکە ئەمەیە بە قەناغی کەمەەگای مرۆڤایەتی لەم سەردەمی گەشە کردنی زانستیدا گەیشتە ئەم سەردەمە هیچ وپووچە ؟ لەم سەردەمی گەشە کردنی تەکنەلێژیای زانستی دیجیتاڵی دەکرا مرۆڤ و بەهای مرۆڤایەتی لە ئەوپەڕی بەختەوەری و ئاسودەیدا بوایەت نەک لە ەەزاڵەت و کوێرەوەریدا بژیت ؟ بە دونیای ئەمە وای لێهات و گەیشتینە ئەم قەناغە هیچو پووچە کە هەموو شتێکی جوان بە پلان و سیسماتیک نا شیرین دەکرێت ؟ ، بە وەامدانەوەی ئەو پرسیارانە دەگەینە ئەم دەرئەنجامە، ئەمرە سەرمایەداری حوکمی دونیا دەکات و نەخشەی سیاسی و ئابووری دونیا ئەو دایدەەژێت کە لە سەر بنەمای بەرژەوەندی و پاوانخوازی و چەواشەکردن بە ەەوە دەەوات بە مەبەستی زیاترکردنی قەەەمەەوی سیاسی و ئابووری خەیان و هەەپەی ئەوپەیانە زیاتر قازانج بکەن و خەەکیش لە خشتە بەرن ، کەواتە سەردەم سەردەمێکی پووچ و تافەە زۆنالیزمی سەرمایەداری کە شادەماری سەرەکی ەاگردنی ئەم قەناغە هیچ و پوچێیە پەویستی بە کەسانێکی هیچ و پووچ و درۆزن وبە مەراە و تافەە بە ئەوەی پتر خەەک چەواشە بکەن و کولتوری گەمژەیی بڕاو بکەنەوە ، چونکە زاە

بوونی کولتووری گەمژەیی لە سەر بیرو تێگەیشتنی ئینسانەکان کاردانەوەی دەبێت لە سەر زەر بوونی ژمارەی هیچ و پووچ و کێلەکان و بە زیاد بوونی ئەو ژمارەیەش لە مرۆڤی خۆشک و ناشنا خۆشکەیان بردەوام دەبێت بە تاڵانکاری . ئەمە دەستاتی خۆکی و بنەماڵەیی لە کوردستانیش بۆشکی دانەبڕاوە لە نەخشەی سیاسی و ئابووری دونیا ، بۆیە ماس میدیاکۆشی بۆشکن لە درێژە پێدەری هەمان خووش لە تەقدیس کردن و بە کارزما کردنی سیاسی خۆکی و نەخوێندەوار و هیچ لە بارنەبوو دەکارن بە لێ کردنی ئاستێکان وپێردەپێش کردنی دزی و گەندەڵی و تاڵانکارێکانیان ، هەروەهاخرێکی پیشەسازی چەواشەکاری و لە خشتە بردن و بە نرخ کردنی ئینسانی ئەمەن. دەبێت ئەو ئاستێش بزانن بە دروست کردنی فەزایەکی لەو چەشنەش پەویستی بە میدیایەکی دیماگۆجیانە و کارکتەری میدیای پووچ و تافە هەیە لە چەشنی (هەوراز گوپی و ، خانج سەنگاوی و ، شاهە ئەمین و ، سێیوان سەوکانی و ، سەنگەر عەبدالرحمان ..... هتد) بە بەاو کردنەوەی درەو هەواڵی ناراست و لە خشتە بردنی ئینسانەکان.

یاسین لەتیف

تورکیا لە نێوان دەوڵەتی قوم و فیدراڵیزمدا.. لوقمان مستەفا

دەوڵەتی قوم و فیدراڵیزم دوو چەمکن وەك هەر چەمکێکیتر شیکردنەوەو پێناسەی هەمە جۆر هەڵدەگرێت، هەرچەندە چەمکی "دەوڵەتی قووم" چەمکێکی نوێیە بەناو کاریگەری گەورەی دروستکردووە لە بیاردان و بڕیاردانی دەسەاتداری لە پشتی پەردەوە، ئەم چەمکە لە هەندە دەوڵەتاندا ئاماژەیە بە تەو دامەزراوەیەکی زلهێز کە لە پشت پەردەوە سیاستە سیاسی و ئابووریەکانی دەوڵەتکە بەناوە دەبات. دەستەواژەی دەوڵەتی قوم بە یەکەمجار لە تورکیا لە سانی نەوەتەکانی سەدەی رابردوو سەری هەڵدا، ئەوەش بە دەربڕین لە تەی ئەو گرووپ و ئیفسەرانی سەربازی هات کە پاراستنی عەلمانیەتی دەوڵەتی تورکیایان لە دوای دامەزراندنی لەسەر دەستی مستەفا کەمال

ئەتاتورك گرتە ئەستۆ ، بە جەنگ لەدژی هەر بزاوت و هزر و حزب و حکوومەتێك کە هەڕەشە لە پرەنسیپەکانی عەلمانیەتی دەوڵەتی تورکیا بکات، ئەوەش یەکەم ناساندن و دەرکەوتنی چەمکی دەوڵەتی قولایی بووکە لە ئەستادا دەوڵەت باخچەلی ڕۆگەزپەرست لەپشتی پەردەوە نوێنرایەتی و سەبەری حوکمداری ئەم چەمکە دەکات.
کەچی حکومەتەکەی جەنابی ئەردۆگان زۆر ڕوون قایمانە لە پەنای دەوڵەتە قوڵەکەی باخچەلیەوە لە ژێر لووتەوە بە چەواشە کردنی ڕای گشتی باسی دیمەکراسی و ئاشتی و پەکەوە ژیان دەکات ناڕاستەو خۆ و بە ناوهێنان باس لە فیدراڵی دەکات.!!
وەك ئاشکرایە چەمکی فیدراڵیزم جارەکە لە جارەکانی دەسەڵاتداری کە دەسەڵاتەکان بە شێوەیەکی دەستووری لە نێوان حکوومەتێکی ناوەندی لەگەڵ یەکەی حکوومەتی بچووکتردا دابەش دەبن کە یان حکوومەتێکی دیکەی فیدراڵی یاخود هەرێم و ناوچەیەکە، هەردوو ئاستی حکومەت پشت بەیەك دەبەستن و سەروەری لەدەوڵەتدا هاوبەشن.
ئالەڕەداو لە نێوان ئەم دوو چەمکەدا سەرەك کە ماری تورکیا یاریەکی سیاسی دەڕاو دەکات، بە چەواشەکردنی ڕای گشتی لە مینبەرە گومراکەی لەمەڕ خیانەوە ئەنفالەت و دەڕەت سەردەمی دەوڵەتی نەتەوەیی بەسەرچووە و دەبەت هەموومان وەك ئەوروپا بە ئاشتی پەکەوە بژین، بەڵێ باشە فەرموو ئەوا ئەرز و ئەوا گەز ، بە قبووکردنی فیدرالیزم لە وڵاتەکەی خۆتدا دەست پێبکە، وەك ئەوروپا دەیکات.!!
قارداش گیان ئێستا سەردەم سەرەمی نەزمی نوێیە کەس بەو هەڵیت و پێیتەی ئەوە هەڵناخەڵەتە،جەنابی سوڵتان ئەوە باش دەزانن کەلە ئەوروپا چەندین وڵاتی بەهێز ڕۆگەیان بە ناوچە جیاوازەکان داوە خیان بەڵەوە ببەن:
شانشینی یەکگرتوو سکۆتلەندا، وەلز و ئیرلەندای باکووری هەیە.
ئیسپانیا کەتەلانیا و وڵاتی باسکی هەیە.
ئەڵمانیا لە ویلایەتی فیدرالی (Lander) پێکهاتووە کە حکوومەتی تایبەت بە خۆیان هەیە.
بەلجیکا هەرەمی جیاوازی هەیە بە کەمەگە جیاوازەکان.
کەواتە بەچی دژی خەبەڵووبڕی کوردیت ئۆگەر پشتگیری سیستەمی مەدەرن دەکەیت .!! ئۆگەر تە هەرەمی کوردستان و مافەکانی قبوڵ نەکەیت و لەهەمانکاتدا باس لە ئاشتی و دەموکراسی بکەیت ئەوا ڕاستگۆ نیت و چەواشەکاریت، تە دژی بیرکەی فیدرالیزم نیت، تە تەنها دژی مافە ڕەواکانی کوردیت.

بە پێش هەبژاردن دژایەتی کورد هەواجی هەیە؟.. سامانی وەستا بەکر

ئەبە وە گرنگە تاکی زۆر بەهۆشیاریەوە ئەو بزانێ کە ئەمەی کورد گەمەی دەست و کات بەسەربردنی چوار "دەوڵەت-نەتەوە"ین، ئەبە بزانین کە ئەمە هاونیشتمانی هیچ یەکە لەو چوار دەوڵەتە داگیرکەری کوردستانین و بەهاونیشتمانی هیچ شوێنکە تریش قبوڵ ناکرێین، ئەگەرچی لە هەندە لە وڵاتانی ڕۆژئاواش لە لیستی هاونیشتمانی بوونیانا تەمارکراوین.

ئەمە داماڕاوین لەبوونی خەمان وەک کیانێکی سەربەخۆ "مستقل". لەمڕووی کۆنا کراوین بەکاڵای تاقیکردنەوەی شمشێرو هەکان، لە سەد ساڵی ڕابردووشا تا ئێستاش تاقیگەیەکین بۆ تاقیکردنەوەی چەکی کەمەکوژە کیمیایی و باڵیجیەکان.

ئەمە بەبەرین لەخاک و نیشتمان و خاوەندارێتی، لەسەر خاکی خەمان ئاژین و باجی ژیانکردنمان لێئەسێنن. لەوەش گرنگتر ئەوەیە کە کەی ڕۆشنبیران و پاشان یەکەی یەکەی تاکی کورد بەورییەوە مامەبکەن لەگەڵ ئەوەی کە ئەمە چواردەوردراوین بە چوار "دەوڵەت-نەتەوە" و لەسەر بنچینەی ئەو ڕاستیە کارو سیاسەت بڕەو پێشبڕن، بەواتای ئەوەی خودی نەتەوە سەردەستە جیاوازە داگیکەرەکانی کوردستان دوژمنمانن نەک تەنها سیاسیەکانیان و حکومەتەکانیان.
ئەبە ئەوەش باشتر تێبگەین کە ئەو دەوڵەتانە پێناسەی سەز و هەست و خواستی ئەو نەتەوانەن، نەوەک وەک ئەوەی بە ساویلکەی خەمان لەلایەن زۆرێک ڕۆشنبیر و سیاسی و زۆرێکی تاکی کوردەوە باسی لەوە ئەکرێ، کە گوایە ئەوە حیزبێک یان چەند حیزبێکی سیاسی یان کەمێک ڕێکخراوێکی تۆندهاوژی دیارکراون کە دژایەتی خواستی ئاوات دەرینەکەی تاکی کوردن لە سەربەخۆی و خودموختاری.

ئەبوو لەوەش تێگەشتبین کە ئەوە زۆرینەی تاکی نەتەوەکان غەیرە کوردەکانن لەناو وڵاتە داگیرکەرەکانی کوردستانا کە دوژمنی کورد و

خواستەکانین، ئەو ئەوانن ئەو سیاسیانە هەڵبژێرن کە زۆرترین دژایەتی و کین و ڕقیان بەرامبەر کورد هەبێ، حکومەت و سیاسیەکانیش خواستی نەتەوەکانیان جێبەجێ ئەکەن، بە نمونە بەشکی پارت و سیاسیەکانی ئەو وڵاتانەی لەسەر خاک و زەدی کورد دەوڵەت نەتەوەیەکیان بەخەیان دروست کردووە، پێش هەڵبژاردنەکان ئەکەونە دژایەتی کورد و کوردستان بەشێوازی جیاواز جیاواز وەک سیاسی، ئابووری، فەرهەنگی و بگرە تا بەکارهێنانی تووندوتیژیش بۆ ڕازی کردن و تێرکردنی حەزی دەمارگیری بەرامبەر کورد و لەو ڕێیەشەوە بۆ کەکردنەوەی زۆرترین دەنگ، ئەمەش سەلمێنەری ئەوەیە کە ئەوە زۆرینەی تاکی پەکهەنەری ئەونەتەوانن دوژمن و نەیاری کوردن نەک تەنها سیاسیەکانیان.

گرنگە تاکی کورد بگەشتی، سیاسی و ڕۆشبیرەکان بەتایبەتی باش لەوە تێبگەن کە؛ دەوڵەت هیچی نەتەوەی سەردەستە و نابێ تاکی کورد بە دروشمی باق و بریقی هاوشێوەی "برایەتی کورد و عەرەب- تورک- فارس" هەڵخەڵەتێ.
گۆڕینی دیمۆگرافیای شارەکانی کوردستان، کۆچی بەڵەشاوی ئەو نەتەوانە بۆ ناوچە کورد نشینەکان، ناچارکردنی کورد لەلایەن هێزەشە و پاساوی سیاسی و یاسایی و گواهیدەری ئەوان کە هەرگیز شتێک نەبووە و نابێ بەناوی برایەتی کورد و هیچ یەکە لەو نەتەوانە، بەڵکو ئەوەی هەیە تەنها لەهەزرو بیری تاکی کوردایە و بەپێچەوانەشەوە دژایەتی و دوژمنکاری لەلای ئەوان باوەکی چەسپاوە کە لەسەری پەروەردەکراو ڕاهێنراون.

کاتێ لەسەر شەقام و کۆچە و کۆڵانەکانی تورکیا کوردێک لەسەر ئاخاوتن بە زمانی کوردی خۆتانی خۆنەکرێ دەوڵەت بە ئاگایە لەوە، بەڵکو ئەوە تاکی تورکە ئەو کارە ئەکات، لە کەمالییەکانەوە بە ئەردەگان هەرواهاتووە چونکە ئەوە خواستی نەتەوەییە نەک سیاسی.
یان کاتێ کوردێک لە کرماشان لەسەر پێداگیری لە کوردستانی بوونی ئەو شارە سزای لە سێدارەسانی بەسەرا ئەسەپێنرێ، کەسێکی دیکە لەسەر وانە وتنەوە بەزمانی کوردی زیندانی ئەکرێ ئەمە خواستی نەتەوەی سەردەستە و دەوڵەت جێبەجێکارە.
یان کە دژایەتی کوردانی ڕۆژئاوا ئەکرێ، لە زێد و لەسەر خاکی مێژووی دێرینی خەیان نکۆڵی لە بوونیان ئەکرێ و ناسنامەی هاوڵاتی بوونیان پێدەوانابینرێ، ئەوە پەروەردەی شۆڤێنی ناو خێزانەکانیشە نەک سیاسیەکان بەتەنها، بگەڕێوە بۆ ئەو بەعس و ڕژێمەکەی ئەسەد هەشتن کەچی شەرع-جۆلانی درێژەپێدەری هەمان سیاستن و ئامادەنین

دان بەمافی کورد و کوردستانی بوونی ئۆناوچانەیا بنێن.
کاتێ لەسەر گشتپرسی-ێیفراندم، یەکێک لەسەرتایترییەناکانی مافی گەلان، لە ٥١% خاکەکەت بەزەبری هێز لەلایەن شیعە باڵادەستکانەوە داگیرئەکرێتەوە دوای ئازادکرنی ئۆو ناوچانە لە دەستی سونەکان، کاتێکش عەرەبی هاوردە بەپشتی سوپا ئۆچنە سەر زەوی و زاری کوردانی کەرکوک و داگیریئەکێن، ڕەگەری ئەکێن لەچاندنی زەویيەکانیان، ئەوە خواستی تاکی نەتەوەپەرست و فاشی عەرەبە، دەوڵەتیش پشتگیری لە خواستەکانیان ئەکات چونکە هەرخودی سیاسیەکان هەڵبژێراوی ئۆو کەمەگەین و هەموو ئۆو نەتەوانە کەکن لەسەر دژایەتی کردنی کورد و بەردەوامی داگیرکردنی کوردستان.

گەر بگەڕێی لە هیچ کونجێکی جیهانا هێندەی ئۆو سیاسەتە چەوتەی جووت حیزب و ئۆوبەناو ئۆپۆزسیۆنی خاوەن پرۆژەی گەشتیاری، هێزی چەکدار، فەرگەی سەڵەفی و ئیخوانی و فەرگە و بارەگای نهێنی سیخوڕی وڵاتانی هەرەمی لە سی ڕابردووا کردوویانە و تاکی کوردیان لە باشور لەسەر پەروەردە کردووە بە فەتر و دامادەراوتر لە هەستی نەتەوایەتی نادزیتەوە، تا کار گەشتەتە ئۆوەی هێندێک هاوڵاتی کورد لەبرس و لەترسا بەناچاری حوکمی بێگانەی لە کوردی پەخشتربە، ئۆوەش کەشە گەورە و زەنگێکی مەترسیدارە و ئەبە تاکی کوردی لە بەئاگابهێنرێتەوە کە:

بە دژایەتی نا یەکسانی دەسەاتی کوردی ناکرە و نابە دژایەتی دژی کورد و کوردستان بکرە.

تا ئۆوشوێنەی بەتەکرە دژایەتی سیاسیەتی چەوتی دەسەات و ئۆپۆزسیۆنیش بکە، بەتام بە لەناوبردن وبەکردنی گێندەی نابە دژی ڕەوای کورد ئادەستی چارنووسی نادیار و دوژمنانی مێژوویی کورد بکرە.

گرنگە تاکی کورد دەستی نەتەوەکەی خۆی و پارێزیبە، دژی هەر هەوڵێکی ڕەگەزپەرستانەی نەتەوە سەردەستەکانی داگیرکەری کوردستان بوەستێتەوە.
ئەبە ئۆوەش بزانرە مرۆڤ بە ناسنامەی نەتەوایەتی، بە سەربەخۆی، بە کلتور و فەرهەنگی تایبەت بەخۆی لەناوئۆچە و لەم جیهانە پە پەپلیست و ئەرستەقراتیەشا مانەوە تەنها بە بەهێزکانە، هەر لەبەر ئۆو هەکارانەش ئەبە تاکی کورد خۆی بە چەکی خۆشویستی خاک، نیشتمان و نەتەوە پێچەک بکات، بمانەوە ئەبە ئاین بکرە بە خەراک و کاڵای سەرکەوتنی نەتەوە و نیشتمان.

سامانی وەستا بەکر

٢٠٢٥-٨-٣ سوید-ستۆکهۆڵم

دوو تاک پەنا.. شیعر\ نەوزاد بەندی

وەرە ناوی دیموکراسیت هەڵگرتبە و خەڵک بەڕن سیر ، تە بەی پیاز
ئەوەی خوا پێی ناخۆشە
پێیان بکەی ..
کار بگاتە بینی
موچە و حەقدەس
هەر بە هەوەس ..
ئەو خەڵکەی کە خۆنی بە داویت..
پشت و پەنات بوو کاتی لەقەوماوییت ..
بە ڕاستی نامەردیت
بە ڕاستی ناپیاویت ..

وەرە ناوی میللەتت هەڵگرتبە و
مافی گەرەکییەکت نەبە
کەڵگەی مریشک لە تە بەختیارتر بە ..
کەچی
هەر بە ملکەچی
ڕایکەشی ..
دە سا ..
بیست سا ..
چل سا ..
بە کار .. بە نان ..بە داهاتوو ..
تەکشکاو .. خەمبار ..
سوکوسەلیم و ماندوو ..
بە دوای شەیتانەوە دەروەشییی ..
هەر سەرانە و سوکایەتیت پێ بکرێ و

هەر ئاخ هەڵکەشی ..

هەردووکتان دوو تاک پەڕاوی
گەڕیەکی سەرخەشن ..
لە دەرخەوە بە دەرخ ئەژن ..
هەردووکتان قەزوەن ..
دوو پەڕ تف ..
دوو پارچە کارتۆن ..
مەنجەڵ و سەرقاپن ..
شیش و کەبابن ..
هەردووکتان پێکەوە ئەربابن ..